

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ
Vedic Literature of Ancient India

ଅଥର୍ବବେଦ

(अथर्ववेद / Atharvaveda)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ
Vedic Literature of Ancient India

ଅଧର୍ବବେଦ

ଶୌନକ ସଂହିତା

(शौनक संहिता)
(Shaunaka Samhitaa)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦନା

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,
ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା

ପ୍ରଧାନ ଅଧ୍ୟାପକ,
ନବଜୀବନ ବେଦ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ମଦନମୋହନପୁର
ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା

ପୂର୍ବାଭାଷ

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ମାତୃପିତୃଭ୍ୟାଂ ନମଃ ।

ସର୍ବଭ୍ୟୋ ଗୁରୁଭ୍ୟୋ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ମହାଗଣପତୟେ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ସରସ୍ୱତ୍ୟେ ନମଃ ।

ସର୍ବଭ୍ୟୋ ଦେବେଭ୍ୟୋ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବେଦାୟ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବେଦପୁରୁଷାୟ ନମଃ ।

୧୩ ଜୁଲାଇ ୨୦୨୨, ବ୍ୟାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବେଦମାନଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟିକାରେ ଏହା ମୋର ଷର୍ଥ ପ୍ରକଳ୍ପ । "ଉକ୍-ବେଦ", ଯଜୁର୍ବେଦ, ଓ "୧୦୮ ଉପନିଷଦ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପରେ, ପାଠକ ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ "ଅଥର୍ବବେଦ" ଓ "ସାମବେଦ"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପ୍ରକଳ୍ପ ହାତକୁ ନେଲି, ଓ ଏହା ଉପରେ ଗବେଷଣା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିପଡ଼ିଲି । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ "ଅଥର୍ବବେଦ" ସମାପନ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ସେଥିପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ "ଶୌନକ ସଂହିତା"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ଅନେକଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ପରେ "ଶୌନକ ସଂହିତା"ର ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର ୨ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ "ସାମବେଦ"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭକରି, ଏହାର ଉପଲବ୍ଧ "କୌଥୁମ ସଂହିତା"ଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ଏହି ସଂସ୍କରଣର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହା ଯେ, ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରର ଋଷି, ଦେବତା ଓ ଛନ୍ଦ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଅଛି, ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ମାନଙ୍କର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ସଂସ୍କରଣରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଳ୍ପ ବିବରଣୀ ଆଗାମୀ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣରେ ୧୯୫୪ ମସିହାର ଏକ ପୁରୁଣା ପୁସ୍ତକ "ଅଥର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା"କୁ ଆଧାର ରୂପେ ନିଆଯାଇଛି, ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏହି ସଂସ୍କରଣର ସମାପନ କରାଯାଇଛି । ସମସ୍ତ ସୂତ୍ରର ସୂଚନା ତଳେ "ସୂତ୍ର ସୂଚନା" ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସ୍ୱର (ଉଦାତ୍ତ, ଅନୁଦାତ୍ତ, ସ୍ୱରିତ ଇତ୍ୟାଦି) ମାନଙ୍କର ଶଂକେତ ବା ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ସେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ତଥାପି ଏହା ଉପରେ ଗବେଷଣା ଜାରି ରହିଛି, ହୋଇପାରେ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଖେବ ସାଇଟରେ ସମସ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ବା ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ସ୍ୱରାବୃତ୍ତି ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ପାଠକମାନେ ଏହାକୁ ଶୁଣି ପାରିବେ ବା ଅଭ୍ୟାସ କରିପାରିବେ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର ସରିବା ପରେ, ଏହା ଠିକ୍ ରେ ରୂପାନ୍ତର ହେଲା କି ନାହିଁ, ତାହାର ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (ପ୍ରୁଫ୍-ରିଡିଙ୍ଗ୍) ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ମୂଳ ଦସ୍ତାବେଜ ସଙ୍ଗରେ ରୂପାନ୍ତରୀତ ଦସ୍ତାବେଜର ଯାଞ୍ଚ କରିବାପାଇଁ, ୨ଜଣ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶୁଦ୍ଧିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା (ଅଥର୍ବବେଦୀ)" ଓ "ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋତନ ପଣ୍ଡା" ମୁଖ୍ୟରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ସମସ୍ତ ଯୋଗଦାନକାରୀ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛି । ତାଙ୍କର ଉପଦେଷ, ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଓ ସୁଧାରୀକରଣ ସର୍ବଦା ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ରହିବ ।

ଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ପାଇଁ ଏହି ପବିତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିଛି । ଆଶାକରୁଛି ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ବେଦଲିପୁ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୩୦.୦୮.୨୦୨୩

ରକ୍ଷାବନ୍ଧନ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ,

ସଂପାଦକ,

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତି - ଚେନ୍ନାଇ, ତାମିଲନାଡୁ, ଭାରତ ।

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ସମସ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେବାରେ ଓ
ସାର୍ବଜନୀନ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଛି ।

ବଶମ୍ଭୁତ

ସଂପାଦକ

ନିବେଦନ

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ଟି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପଠନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଆରି କରାଯାଇଛି ଓ ଏହା
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡିଜିଟାଲରୂପରେ ମୁକ୍ତ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଏହାର କୌଣସି ବ୍ୟାପାରୀକରଣ ନ କରିବାକୁ
ଅନୁରୋଧ । ଯଦି କେହି ଏହାର ପ୍ରକାଶନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସଂପାଦକଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ
କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଏହି ଓଡ଼ିଆ ରୂପାନ୍ତରିତକୁ ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ, ସମସ୍ତ ସାବଧାନ ଓ ଯତ୍ନର
ସହିତ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ତଥାପି, ଏଥିରେ ଭୁଲ ବା ତ୍ରୁଟି ରହିଥାଇ ପାରେ । ତେଣୁ କୃପାଳୁ
ପାଠକ, କ୍ଷମା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ,

ସଂପାଦକ,

ଅଥର୍ବବେଦ

ଇତିହାସକାରମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦର ବିଭାଜନ ‘ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ’ର ଆରମ୍ଭରୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା । ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିବା "ବେଦତ୍ରୟୀ ମନ୍ତ୍ର" ସମୁହ ଅନେକ ଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ବିଭାଜନ କରିବାପାଇଁ ଟଙ୍କଣ "ଋତ୍ବିକ"ଙ୍କୁ ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ସେମାନେ ହେଲେ - 'ହୋତା', 'ଅଧ୍ୱର୍ଯୁ', 'ଉଦ୍ୱାତା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମ' । ଏଥିପାଇଁ 'ହୋତା'ଙ୍କୁ ଋକ୍ ମନ୍ତ୍ର, 'ଅଧ୍ୱର୍ଯୁ'ଙ୍କୁ ଯଜୁର୍ସ ମନ୍ତ୍ର, 'ଉଦ୍ୱାତା'ଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ ଋକ୍ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣର ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା, କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥ ଋତ୍ବିକ୍ 'ବ୍ରହ୍ମ' ସିଧା ସଳଖ ଭାବରେ କୌଣସି 'ବେଦତ୍ରୟୀ' ମନ୍ତ୍ର ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ନଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ସେହି ଗାନ୍ଧର୍ବ ଋତ୍ବିକ୍ ମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ।

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ, ସେମାନେ କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର 'ଅଥର୍ବଣ' ଋଷି ଓ 'ଅଙ୍ଗିରସ' ଋଷିଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇଲେ । ସେ ମନ୍ତ୍ରସମୁହ ଶାନ୍ତି ଓ ଅଖଣ୍ଡତା ରଖିବା, ଦୁଷ୍ଟାତ୍ମା ମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟ ଶକ୍ତିର ନିବାରଣ, ସାମାଜିକ ରିତି, ଭେଷଜ ବିଦ୍ୟା, ଓ ଶତ୍ରୁ ଜୟ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଆଧାରିତ ଥିଲା । ସେସବୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହକୁ ନେଇ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସ୍ଥାପନ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଋତ୍ବିକ୍ "ବ୍ରହ୍ମ" ଏହିସବୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ନେଲେ ଓ ଏହାର ପ୍ରସାର କରିବାରେ ଯୋଗଦାନ ଦେଲେ ।

ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ "ବେଦବ୍ୟାସ" ବେଦ ବିଭାଜନକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ । ସେ, ଏହି ବିଭାଜନ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ଟି ପଦ୍ଧତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ, ଯଥା, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ । ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହର ଲକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ, ସାହିତ୍ୟିକ (ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତ) ଓ ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ (ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଷୟବସ୍ତୁ) ପଦ୍ଧତିରେ ବିଭାଜନ କରିଥିଲେ । ପଦ୍ୟରେ 'ଋକ୍-ବେଦ'କୁ, ଗଦ୍ୟରେ 'ଯଜୁର୍ବେଦ'କୁ, ସଂଗୀତରେ 'ସାମବେଦ'କୁ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେବଳ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଭାଗ କରିଥିଲେ, ଯାହା "ଅଥର୍ବବେଦ" ନାମରେ ପରିଚିତ

ହେଲା । ସେଇଥିପାଇଁ କେବଳ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମନ୍ତ୍ରସମୂହର ୩ ପ୍ରକାରର ଲକ୍ଷଣ, ଅର୍ଥାତ ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ, ଓ ସଂଗୀତ ମିଳିଥାଏ ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଏହି ମନ୍ତ୍ରସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ମହର୍ଷି "ଅଥର୍ବଣ"ଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର (୨୭୧୭) ଥିବାରୁ, ଏହାର ନାମ "ଅଥର୍ବବେଦ" ରଖାଯାଇଥିଲା । "ଅଥର୍ବବେଦ" ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାମ-ମାନଙ୍କରେ ପରିଚିତ, ଯଥା, - ଅଥର୍ବବେଦ, ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ, ବ୍ରହ୍ମବେଦ, ଭିଷଗ୍-ବେଦ, ଓ କ୍ଷାତ୍ରବେଦ ।

ଅଥର୍ବବେଦ – ପାଣିନିଙ୍କ ଧାତୁପାଠରେ "ଅର୍ବ"ର ଅର୍ଥ ହିଂସା ବା ହିଂସା ସଂବନ୍ଧୀୟ କର୍ମ । ତେଣୁ ଏହାର ପ୍ରତିକୂଳ ଅର୍ଥରେ ଏହା "ଅଥର୍ବ", ଅର୍ଥାତ ଅହିଂସା ବା ଶାନ୍ତି ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ ଅଟେ । "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ, ସେହିଥିପାଇଁ ଏହି ବେଦର ନାମ "ଅଥର୍ବବେଦ" ଅଟେ ।

ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର ମହର୍ଷି "ଅଥର୍ବଣ" ଓ "ଅଙ୍ଗିରସ"ଙ୍କର ଥିବାରୁ, ଏହାକୁ "ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ" କୁହାଯାଏ । ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ "ଅଥର୍ବବେଦ", "ମହାଭାରତ", "ମନୁସ୍ମୃତି", "ଯଜୁର୍ବଲ୍ୟସ୍ମୃତି" ଓ "ଐଶନସସ୍ମୃତି" ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କରେ ରହିଅଛି ।

ବ୍ରହ୍ମବେଦ – "ବ୍ରହ୍ମା" ନାମକ 'ରତ୍ନିକ' (ଉପରେ ଆଲୋଚିତ) ଏହାର 'ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ' ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଏହାକୁ "ବ୍ରହ୍ମବେଦ" କୁହାଯାଏ । ଆଉଏକ କାରଣ, ଏଥିରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର "ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତନ" ବିଷୟରେ ଥିବାରୁ, ଏହା "ବ୍ରହ୍ମବେଦ" ନାମରେ ଜଣା ।

ଭିଷଗ୍-ବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅନେକ ରୋଗ ଓ ତାହାର ଔଷଧ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ ରହିଅଛି, ସେଥିପାଇଁ ଏହା "ଭିଷଗ୍-ବେଦ" ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ।

କ୍ଷାତ୍ରବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ରାଜକର୍ମ ସଂବନ୍ଧୀତ ଅନେକ ସୁକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି, ତଥା ଏଥିରୁ ରାଜନୈତିକ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏହା "କ୍ଷାତ୍ରବେଦ" ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ।

ଅଥର୍ବବେଦ ବିଷୟବସ୍ତୁ

"ଅଥର୍ବବେଦ"କୁ ସାମାଜିକରୀତି କାଣ୍ଡ କୁହାଯାଏ, ତେଣୁ ଏଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଶାନ୍ତି ତଥା ରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ଓ କର୍ମ ରହିଅଛି । ତେଣୁ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ, ବ୍ରହ୍ମ ତଥା ଦାର୍ଶନୀକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଭୈଷଜ୍ୟ କର୍ମ, ଶାନ୍ତି ତଥା ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ, ରାଜକର୍ମ, ସାଂମନସ୍ୟକର୍ମ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଆୟୁଷ୍ୟକର୍ମ ଓ ଅଭିଚାର କର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଦାର୍ଶନୀକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ବିଶେଷରୂପରେ 'ବ୍ରହ୍ମ'ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ବେଦରେ ବ୍ରହ୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା ଯେତେ ବିସ୍ତାର ଓ ସୁସ୍ଥତାର ସହିତ କରାଯାଇଛି, ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବେଦରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଏହା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ଯେ, 'ଉପନିଷଦ'ରେ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ବିକସିତ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ତାହାର ମୂଳ ଏହି "ଅଥର୍ବବେଦ" । ଏହି ବେଦରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱର ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି, ଯଥା, ବ୍ରହ୍ମ କ'ଣ?, ତାହାର ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ?, ତାହାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ସାଧନ କ'ଣ?, ସିଏ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଅନେକ?, ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂବନ୍ଧ କ'ଣ?, ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ସହିତ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପ୍ରକୃତିର ମଧ୍ୟ ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ବିରାଟ, ବ୍ରହ୍ମ, ସ୍କନ୍ଧ, ରୋହିତ, ବ୍ରାତ୍ୟ, ଉଲ୍ଲିଷ୍ଠ, ପ୍ରାଣ, ସ୍ୱର୍ଗୋଦନ, ଆଦି ବ୍ରହ୍ମର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱରୂପମାନଙ୍କର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳିଥାଏ ।

ଏଥିରେ ସଂସାର 'ଜଳ'ରୁ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଇଶ୍ୱର ଜଳରେ ମଞ୍ଜି ପକାଇଲେ, ସେଥିରୁ 'ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ'ର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା, ଓ ସେଥିରୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହେଲା । (ଅ.ବେ - ୪.୨.୭.୮)

ଭୈଷଜ୍ୟକର୍ମ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗର ଉପଚାର ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୁକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି । ସେଥିରେ ଥିବା ମନ୍ତ୍ର ସମୂହ ଦ୍ଵାରା ଦେବତାମାନଙ୍କର ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ । ଏହି ସୁକ୍ତରେ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୋଗର ନାମ ଓ ତାହାର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଔଷଧର ନାମ ମିଳିଥାଏ । ଜଳଚିକିତ୍ସା, ସୂର୍ଯ୍ୟଚିରଣ ଚିକିତ୍ସା, ଓ ମାନସିକ ଚିକିତ୍ସା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଏହି ବେଦରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଶାନ୍ତି ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତି, ଆପତ୍ତି ବା ଅବାଞ୍ଚିତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ ମୁକ୍ତିପାଇବା ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା କର୍ମରୁତିକୁ ଶାନ୍ତିକ-କର୍ମ କୁହନ୍ତି । ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନ-ନାସନ, ଦୁଃଶକୁନ-ନିବାରଣ (ମଙ୍ଗଳ) ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଦେବପ୍ରାର୍ଥନା ଆଦି ସୁକ୍ତ ସମୂହ ଏହି ବେଦର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତି, ଓ ବିପନ୍ନବୃତ୍ତି (ବିପଦର ଶାନ୍ତି) ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୁକ୍ତ, ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟନ୍ତି, ଯେପରିକି ପୁଷ୍ଟିବର୍ଦ୍ଧକ, ମଣିବନ୍ଧନ, ଓ ଦେବ-ପ୍ରାର୍ଥନା ଇତ୍ୟାଦି ।

ରାଜକର୍ମ (ରାଜନୀତି)

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ରାଜନୈତିକ ବିଷୟର ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ ରହିଅଛି । ରାଜା କିଭଳି ହେବା ଦରକାର ?, ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଶାସନର ପ୍ରକାର, ରାଜାଙ୍କର ନିର୍ବାଚନ ଓ ରାଜାଭିଷେକ, ରାଜାଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସଭା ଓ ସମିତି ତଥା ତା'ର ସ୍ଵରୂପ, ନ୍ୟାୟ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନ, ସେନା ଓ ସେନାପତି, ସୈନିକର ପ୍ରକାର ଓ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ, ସୈନିକର ଶିକ୍ଷା, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧର ସ୍ଵରୂପ, ଶତ୍ରୁ-ନାଶନ, ଓ ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ସାଧନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ, ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ ।

ସାଂମନସ୍ୟକର୍ମ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, ସାମାଜିକ, ପାରିବାରିକ, ରାଜନୀତିକ, ତଥା ଧାର୍ମିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ଓ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସୁକ୍ତ ସ୍ମରଣ କରିବାର ବିଧାନ ରହିଅଛି ।

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ (ଆତ୍ମାଲୋଚନା)

ଜ୍ଞାତ-ଅଜ୍ଞାତ ଅବସ୍ଥାରେ ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ତୃଟିପୂର୍ଣ୍ଣ-କର୍ମ କାରାଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସଂଭାବିତ ଅନିଷ୍ଟକୁ ଦୂରକରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମା-ଅର୍ଚନା, ଦେବ-ପ୍ରାର୍ଥନା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ-ହୋମ, ଚାରିତ୍ରିକ ବଦନାମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଓ ଅଶୁଭ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ପିଲାଙ୍କର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଗୁଡିକର ଉଲ୍ଲେଖ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଆୟୁଷ୍ୟକର୍ମ

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ ପାଇଁ, ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସରଖି ବିଭିନ୍ନ ସୁକ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଦୀର୍ଘାୟୁଷ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଅତିରିକ୍ତ, ଦୀର୍ଘାୟୁ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ହସ୍ତ ତଥା ଗଳାରେ ରକ୍ଷାସୂତ୍ର ଓ ମଣି ବାନ୍ଧିବାର ବିଧାନ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଅଭିଚାର କର୍ମ

ଦୈତ୍ୟ-ରାକ୍ଷସ ଓ ଶତ୍ରୁ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବିଧିଗୁଡିକ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ମାରଣ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବଶୀକରଣ, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଅଭିଚାର କୁହାଯାଏ । "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅଭିଚାରିକ ମନ୍ତ୍ର ବହୁତ କମ ମିଳିଥାଏ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବିଷୟ ବିବେଚନାରୁ, ଏହା ଜଣାପଡିଥାଏ ଯେ, ଏଥିରେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ରୂପରେ "ପୁରୁଷାର୍ଥଚତୁଷ୍ଟୟ"ର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଅଛି । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଧର୍ମଦର୍ଶନ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମ, ଓ ତତ୍ତ୍ୱମିମାଂସାର ସଂବନ୍ଧୀତ ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି ।

ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ଓ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନର ଏହା ଏକ ଭଣ୍ଡାର । ସାହିତ୍ୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ରସ, ଅଳଂକାର, ଛନ୍ଦ, ଭାବ ଓ ଭଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି । ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗିତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଭାବାତ୍ମକ ପ୍ରେରଣା, ମନନ-ଚିନ୍ତନ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପଦେଶ, ଆଚାରଶିକ୍ଷା, ଓ ନୀତିଶିକ୍ଷା, ଏଥିରେ ଭରିରହିଛି । ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଏଥିରେ ଭଜ, ମଧ୍ୟମ ଓ ନିମ୍ନ - ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ତରର ସ୍ୱରୂପ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଅତଃ, ବିଷୟର ବିବିଧତା, ସ୍ଥୂଳରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରତିପାଦନ, ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟତା ସହିତ ବ୍ୟବହାରିକତାର ସମିଶ୍ରଣ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ମୁଖ୍ୟ ବିଶେଷତା ଅଟେ ।

ଅଥର୍ବବେଦ ଶାଖା

ପତଞ୍ଜଳି ମହାଭାଷ୍ୟ ଓ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୯ଟି ଶାଖା ଥିଲା । ସେମାନେ ହେଲେ, (୧) - ପୈଘ୍ଲାଲଦ, (୨) - ତୌଦ, (୩) - ମୌଦ, (୪) - ଶୌନକ, (୫) - ଜାଜଲ, (୬) - ଜଲଦ, (୭) - ବ୍ରହ୍ମବଦ, (୮) - ଦେବଦର୍ଶ, ଓ (୯) - ଚାରଣବୈଦ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ୨ଟି ଶାଖାର ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି, ଯଥା ଶୌନକ ଓ ପୈଘ୍ଲାଲଦ । ଅନ୍ୟ ଶାଖା ଗୁଡିକ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

୧ - ଶୌନକ ଶାଖା ସଂହିତା

"ଶୌନକ ଶାଖା" ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି । ଏହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରଚଳିତ । ଏଥିରେ ସମୁଦାୟ ୨୦ଟି କାଣ୍ଡ, ୩୨ଟି ପ୍ରପାଠକ, ୭୩୦ଟି ସୂକ୍ତ ଓ ୫୯୮୭ ମନ୍ତ୍ର ରହିଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ, ୧ମ ରୁ ୭ମ କାଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମନ୍ତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ସୂକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି । ୮ମ ରୁ ୧୨ଶ କାଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ଓ ବିବିଧ ବିଷୟର ସୂକ୍ତ ରହିଅଛି । ୧୩ଶ ରୁ ୨୦ଶ କାଣ୍ଡରେ ଏକରୂପ ବିଷୟ ଓ ବଡ଼ ସୂକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି ।

ତଳେ କାଣ୍ଡ ଅନୁସାରେ ସୂକ୍ତ ଓ ବିଷୟର ବିବରଣ, ଟେବୁଲରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

କାଣ୍ଡ	ସୂକ୍ତ	ବିଷୟ	ମନ୍ତବ୍ୟ
୧-୭	୪୩୩	ବିଭିନ୍ନ	ସୁଦ୍ରସୂକ୍ତ
୮-୧୧	୩୦	ବିଭିନ୍ନ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୨	୧୨	ପୃଥିବୀ ସୂକ୍ତ, ରାଜନୈତିକ, ଭୌଗଳିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୩ ୧୫	୨୪	ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୪	୨	ବିବାହ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୬	୯	ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ-ନାଶନ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୭	୧	ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପ୍ରାର୍ଥନା	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୮	୪	ପିତୃମେଧ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୯	୭୨	ଭେଷଜ୍ୟ, ରାଷ୍ଟ୍ରବୃଦ୍ଧି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୨୦	୧୪୩	ସୋମଯଜ୍ଞ, ଇନ୍ଦ୍ର ବୈଷୟିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ

୨ - ପୈତୃଲୋଦ ଶାଖା ସଂହିତା

ଯଦିଓ "ପୈତୃଲୋଦ ଶାଖା"ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି (ସୁରକ୍ଷିତ ତାଳପତ୍ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଛି), କିନ୍ତୁ ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ଆସିପାରିନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହାର ଆଂଶିକ ବା କିଛି କାଣ୍ଡ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ଏହା ଉପରେ ଅନେକ ବିଦ୍ୱାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଆଶା କରାଯାଏ, ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆସିବ । "ଶୌନକ ଶାଖା" ଓ "ପୈତୃଲୋଦ ଶାଖା"ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମାନ । ଦୁଇଟି ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କହିଲେ, ବିଷୟ, ମନ୍ତ୍ର, ଓ କାଣ୍ଡର କ୍ରମ ପ୍ରବନ୍ଧନ, ଆଉ ଏହା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ଯେ, "ପୈତୃଲୋଦ ଶାଖା"ର ବୈଷୟିକ ବର୍ଣ୍ଣନ, "ଶୌନକ ଶାଖା" ଠାରୁ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିସ୍ତୃତ ଓ ନିପୁଣ, ତଥା ବୟସରେ ପୁରୁଣା ।

ଅଧର୍ବବେଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ, ଉପନିଷଦ, କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ

ଉଭୟ ଅଧର୍ବବେଦୀୟ ଶାଖାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛି, ଯାହା "ଗୋପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ" ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏଥିରେ ୨ଟି ଭାଗ ଅଛି, ଯଥା, ପୂର୍ବଭାଗ ଓ ଉତ୍ତରଭାଗ । ଏହାର ପୂର୍ବଭାଗରେ ୫ଟି ପ୍ରପାଠକ ଓ ସେଥିରେ ୧୩୫ କଣ୍ଠିକା ସମୂହ ରହିଅଛି, ସେହିପରି ଏହାର

ଉତ୍ତରଭାଗରେ ୨ଟି ପ୍ରସାଂକ ଓ ସେଥିରେ ୧୨୩ଟି କଣ୍ଠିକା ରହିଅଛି । ଏହି "ଗୋପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ" ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ "ଶୌଚଯଜ୍ଞ" ଅଟେ, ତଥା ଏଥିରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ନିର୍ବଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୋଚକ ବିଷୟ ଅଟେ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆରଣ୍ୟକ ନୀହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶେଷଭାଗରେ ଆରଣ୍ୟକର ରଚନା ରହିଅଛି ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୩୨ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ପୈଘ୍ନିକାଦ ଶାଖା"ର "ପ୍ରଶ୍ନ ଉପନିଷଦ" ତଥା "ଶୌନକ ଶାଖା"ର "ମଣ୍ଡୁକ ଉପନିଷଦ" ଓ "ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଉପନିଷଦ" ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ ଗଣାଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର କଳ୍ପସୂତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶୌଚସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଶୌଚସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ, "ବୈତାନା ଶୌଚସୂତ୍ର" ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ସେଥିରେ ୮ଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଅଛି ଓ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶୌଚକର୍ମ ବିନିଯୋଗ ଅଟେ । ସେହିପରି ଏହାର "କୌଶିକ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର", ୧୪ଟି ଅଧ୍ୟାୟ, ତଥା ୧୪୧ଟି କଣ୍ଠିକାରେ ବିଭକ୍ତ, ଓ ଏହା ଅଥର୍ବଣ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ ।

ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା-ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୨ଟି ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଯଥା "ଅଥର୍ବ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ" ଓ "ଶୌନକୀୟ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ" ଅଛି । ଏଥିରୁ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ପଦପାଠର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଲକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି, ଏହାର ଶିକ୍ଷା-ଗ୍ରନ୍ଥ ୩ଟି ଅଛି, ଯଥା, ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା, ବର୍ଣ୍ଣପଟଳ ଶିକ୍ଷା, ଓ ଦନ୍ତୋଷ୍ଠବିଧୀ ଶିକ୍ଷା । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା" ୧୭୧ ଶ୍ଳୋକଯୁକ୍ତ ଅଟେ, ଓ ଏଥିରୁ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବର୍ଣ୍ଣ, ସ୍ୱର, ଓ ସନ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦିର ଜ୍ଞାନ ମିଳିଥାଏ ।

ତଳ ଟେବୁଲରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସମସ୍ତ ସଂହିତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ, କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି ।

ଅଥର୍ବବେଦ ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ସଂହିତା	ବ୍ରାହ୍ମଣ	ଆରଣ୍ୟକ	ଉପନିଷଦ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	ଶୌନକ, ପୈଘ୍ଲାଇଦ	ଗୋପଥ	-	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଆତ୍ମା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର, ଆଶ୍ୱମ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରବ୍ରହ୍ମ, ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ, ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼, ଅଥର୍ବସିରସ୍, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଲ, ଶରତ୍, ଭସ୍ମଜାବାଲ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବଶୀର୍ଷ, ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ

ଅଥର୍ବବେଦ କଳ୍ପସୂତ୍ର ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ଶ୍ଳୋକସୂତ୍ର	ଶୁକ୍ଳସୂତ୍ର	ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର	ଧର୍ମସୂତ୍ର
ଅଥର୍ବବେଦ	ବୈତାନା ଶ୍ଳୋକସୂତ୍ର,		କୌଶିକ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର,	

ଅଥର୍ବବେଦ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ	ଶିକ୍ଷା
ଅଥର୍ବବେଦ	ଅଥର୍ବ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ଶୌନକୀୟ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ	ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା (ମୁଖ୍ୟ), ବର୍ଣ୍ଣପଟଳ ଶିକ୍ଷା, ଦତ୍ତୋଷ୍ଠବିଧୀ ଶିକ୍ଷା

ଅଥର୍ବବେଦ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ଅନୁବାଦ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ମିଳିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସଂରକ୍ଷିତ ଅଛି । ଖୁସିର ବିଷୟ ଯେ, ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ "ପୈଞ୍ଜାଲଦ ଶାଖା" ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳିଛି, ଏହାର ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଅଛି, ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆସିବ । ଆଉ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି, ଯହା IGNCA ରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯାଇଛି । ତାମିଲନାଡୁ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମିଳିଛି । ଏହା ସହିତ "ଜର୍ମାନୀ"ର ସଂସ୍କୃତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ରହିଅଛି ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଅନୁବାଦ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଉପଲବ୍ଧ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇଂରାଜୀ, ଜର୍ମାନୀ ଓ ରୁଷି ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତ, ହିନ୍ଦି, ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ, କନ୍ନଡ଼ ଓ ମାଲାୟଲମ ଭାଷାରେ ଏହାର ଅନୁବାଦ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି ।

ଠଟି ବେଦ ମଧ୍ୟରୁ, "ଅଥର୍ବବେଦ" ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରୂପେ ମାନବ ଜୀବନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଅଛି । ମାନବ ଜୀବନରେ ଏହା ଜନ୍ମ ଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିଆସୁଅଛି । ଏହା ଦର୍ଶନତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ-ତତ୍ତ୍ୱରେ ମଧ୍ୟ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । "ଅଥର୍ବବେଦ", ଏକମାତ୍ର ବେଦ, ଯାହା ସର୍ବାଧିକ "ଉପବେଦ" ଓ "ଶାସ୍ତ୍ର" ମାନଙ୍କର ଜନକ । "ଆୟୁର୍ବେଦ", "ଧନୁର୍ବେଦ", "ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର", "ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର", "ରାଜନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର", "ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର", "ଆଶୁଶାସ୍ତ୍ର", "ଚରକ ସଂହିତା", "ସୁଶ୍ରୁତ ସଂହିତା", "ଭେଷଜ ବିଜ୍ଞାନ", "ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ", "ଦର୍ଶନିକ ବିଜ୍ଞାନ", " ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱ", ଏହିପରି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଗ୍ରନ୍ଥ ର ପ୍ରେରଣାର ସୂତ୍ର "ଅଥର୍ବବେଦ" ଅଟେ ।

॥ ଇତି ଅଥର୍ବବେଦ ॥

ଅଥର୍ବବେଦର ସୂକ୍ତ ଓ ମନ୍ତ୍ର ସଂଖ୍ୟା

କାଣ୍ଡ	ଅନୁବାକ	ସୂକ୍ତ	ମନ୍ତ୍ର
୧	୬	୩୫	୧୫୩
୨	୬	୩୬	୨୦୭
୩	୬	୩୧	୨୩୦
୪	୮	୪୦	୩୨୪
୫	୬	୩୧	୩୭୬
୬	୧୩	୧୪୨	୪୫୪
୭	୧୦	୧୧୮	୨୮୬
୮	୫	୧୦	୨୯୩
୯	୫	୧୦	୩୧୩
୧୦	୫	୧୦	୩୫୦
୧୧	୫	୧୦	୩୧୩
୧୨	୫	୫	୩୦୪
୧୩	୪	୯	୧୮୮
୧୪	୨	୨	୧୩୯
୧୫	୨	୧୮	୨୩୦
୧୬	୨	୯	୧୦୩
୧୭	୧	୧	୩୦
୧୮	୪	୪	୨୮୩
୧୯	୭	୭୨	୪୫୩
୨୦	୯	୧୪୩	୯୫୮
ସମୁଦାୟ	୧୧୧	୭୩୬	୫୯୮୭

ଯଦକ୍ଷରପଦଭ୍ରଷ୍ଟଂ ମାତ୍ରାହିନଂ ତୁ ଯଦ୍-ଭବେତ୍ ।
ତତ୍-ସର୍ବ ସମତାଂ ଦେବ ନରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥
ବିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।
ନ୍ୟାନାନି ଚାତିରିକ୍ରାନ୍ତି ସମସ୍ତ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ॥
ଓମ୍ ତତ୍ ସତ୍ । ସର୍ବମ୍ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ପଣାମସ୍ତୁ ।
ଓମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।

Sources ସୂତ୍ର	• www.archive.org • www.vedicheritage.gov.in • www.academia.edu • IISH Global (Indian Institute of Scientific Heritage) • www.sanskritweb.net/samveda/ • Vedanta Spiritual Library – www.celextel.org • www.wikipedia.org
Send Corrections to ଭୁଲ ସୁଧାର ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗ	prakash@scholarshoppe.com
Site access ଞ୍ଜେର ସାଇଟ୍	www.scholarshoppe.com/veda-odia/

ଏହି ‘ପୁସ୍ତକ’ ଟି ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଡିଜିଟାଲ୍ ରୂପାଙ୍କର ଅଟେ ।

ଅଧର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା

ଏକାଦଶ କାଣ୍ଡ

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ
ଅଥର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା

[ଅଥଃ ଏକାଦଶଂ କାଣ୍ଡମ୍]

॥ ଅଥ ଚତୁର୍ବିଂଶଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ଅଥ ପ୍ରଥମୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୧୧|୧) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପଗର୍ଭା ଭୂରିକ୍ ପଞ୍ଜିଃ (୧), ବୃହତୀଗର୍ଭା ବିରାଟ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୫), ଚତୁଷ୍ପଦା ଶାକ୍ତୁରୀଗର୍ଭା ଜଗତୀ (୩), ଭୂରିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୪, ୧୫-୧୬, ୩୧), ଉଷ୍ଟିକ୍ (୬), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୭, ୧୨-୧୪, ୧୯, ୨୨-୨୩, ୨୮, ୩୦, ୩୨-୩୪), ବିରାଟ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୮), ଶାକ୍ତୁରୀତିଜାଗତଗର୍ଭା ଜଗତୀ (୯), ପୁରୋଽତିଜଗତୀ ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୧୦), ଜଗତୀ (୧୧), ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୧୨, ୨୧, ୨୪-୨୬, ୩୨), ଅତିଜାଗତଗର୍ଭା ପରାତିଜାଗତା ବିରାଟ୍ ଅତିଜଗତୀ (୧୮), ଅତିଜାଗତଗର୍ଭା ପରଶାକ୍ତୁରା ଚତୁଷ୍ପଦା ଭୂରିକ୍ ଜଗତୀ (୨୦), ଅତିଜାଗତଗର୍ଭା ଜଗତୀ (୨୨), ଭୂରିକ୍ ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୨୯), ଚତୁଷ୍ପଦା କକୁଭୃତି ଉଷ୍ଟିକ୍ (୩୫), ପୁରୋବିରାଟ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩୬) । ଦେବତା - ବ୍ରହ୍ମୋଦନଃ (୧-୩୭)

=====

ଅଗ୍ନେ ଜାୟସ୍ବାଦିତିର୍ନାପିତେୟଂ ବ୍ରହ୍ମୋଦନଂ ପଚତି ପୁତ୍ରକାମା ।

ସପ୍ତରଷୟୋ ଭୂତକୃତସ୍ତେ ତ୍ବା ମନ୍ତ୍ରନ୍ତୁ ପ୍ରଜୟା ସହେହ ॥୧॥

କୃଣୁତ ଧୂମଂ ବୃଷଣଃ ସଖାୟୋଽଦ୍ରୋଘାବିତା ବାତମଲ୍ଲ ।

ଅୟମଗ୍ନିଃ ପୃତନାଷାଟ୍ ସୁବୀରୋ ଯେନ ଦେବା ଅସହନ୍ତ ଦସ୍ୟୁନ୍ ॥୨॥

ଅଗ୍ନେଽଜନିଷ୍ଟା ମହତେ ବୀର୍ଯ୍ୟାୟ ବ୍ରହ୍ମୋଦନାୟ ପକ୍ତବେ ଜାତବେଦଃ ।

ସପ୍ତରଷୟୋ ଭୂତକୃତସ୍ତେ ତ୍ବାଜୀଜନନ୍ନସୌ୍ୟ ରୟିଂ ସର୍ବବୀରଂ ନି ଯୁଲ୍ଲ ॥୩॥

ସମିଜୋ ଅଗ୍ନେ ସମିଧା ସମିଧ୍ୟସ୍ତୁ ବିଦ୍ବାନ୍ଦେବାନ୍ୟଜ୍ଞିୟା ଏହ ବକ୍ଷଃ ।
ତେଭ୍ୟୋ ହବିଃ ଶ୍ରପୟଂ ଜାତବେଦ ଉତ୍ତମଂ ନାକମଧି ରୋହୟେମମ୍ ॥୪॥

ତ୍ରେଧା ଭାଗୋ ନିହିତୋ ଯୁଃ ପୁରା ବୋ ଦେବାନାଂ ପିତୃଋଣାଂ ମର୍ତ୍ତ୍ୟାନାମ୍ ।
ଅଂଶାଞ୍ଜାନୀଧୁଂ ବି ଭଜାମି ତାନ୍ନୋ ଯୋ ଦେବାନାଂ ସ ଇମାଂ ପାରୟାତି ॥୫॥

ଅଗ୍ନେ ସହସ୍ତାନଭିଭୂରଭୀଦସି ନୀଚୋ ନ୍ୟୁକ୍ତ ଦ୍ବିଷତଃ ସପତ୍ନାନ୍ ।
ଇୟଂ ମାତ୍ରା ମୀୟମାନା ମିତା ଚ ସଜାତାଂସ୍ତେ ବଲିହୃତଃ କୃଣୋତୁ ॥୬॥

ସ୍ରାକଂ ସଜାତୈଃ ପୟସା ସହୈଧ୍ୟୁଦୁଢ୍ବୈନାଂ ମହତେ ବୀର୍ଯ୍ୟାୟ ।
ଉର୍ଧ୍ବୋ ନାକସ୍ୟାଧି ରୋହ ବିଷ୍ଟପଂ ସ୍ବର୍ଗୋ ଲୋକ ଇତି ଯଂ ବଦନ୍ତି ॥୭॥

ଇୟଂ ମହୀ ପ୍ରତି ଗୃହ୍ଣାତୁ ଚର୍ମ ପୃଥିବୀ ଦେବୀ ସୁମନସ୍ୟମାନା ।
ଅଥ ଗଚ୍ଛେମ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକମ୍ ॥୮॥

ଏତୌ ଗ୍ରାବାଣୌ ସୟୁଜା ଯୁଜ୍ଵଧି ଚର୍ମଣି ନିର୍ବିନ୍ଧ୍ୟଂଶୁନ୍ୟଜମାନାୟ ସାଧୁ ।
ଅବୟ୍ବତୀ ନି ଜହି ଯ ଇମାଂ ପୃତନ୍ୟବ ଉର୍ଧ୍ବଂ ପ୍ରଜାମୁଦ୍-ଭରନ୍ତ୍ୟଦୁହ ॥୯॥

ଗୃହାଣ ଗ୍ରାବାଣୌ ସକୃତୌ ବୀର ହସ୍ତ ଆ ତେ ଦେବା ଯଜ୍ଞିୟା ଯଜ୍ଞମଗୁଃ ।
ତ୍ରୟୋ ବରା ଯତମାଂସ୍ତୁଂ ବୃଣୀଷେ ତାସ୍ତେ ସମୃଦ୍ଧୀରିହ ରାଧୟାମି ॥୧୦॥

ଇୟଂ ତେ ଧୀତିରିଦମ୍ନ ତେ ଜନିତ୍ରଂ ଗୃହ୍ଣାତୁ ଦ୍ବାମଦିତିଃ ଶୂରପୁତ୍ରା ।
ପରା ପୁନୀହି ଯ ଇମାଂ ପୃତନ୍ୟବୋଽସୈ ରୟିଂ ସର୍ବବୀରଂ ନି ଯଜ୍ଞ ॥୧୧॥

ଉପଶ୍ଵସେ ଦ୍ରୁବୟେ ସୀଦତା ଯୁୟଂ ବି ବିତ୍ୟଧୁଂ ଯଜ୍ଞିୟାସସୁଷୈଃ ।
ଶ୍ରିୟା ସମାନାନତି ସର୍ବାହୁସ୍ୟାମାଧୟଦଂ ଦ୍ବିଷତସ୍ତାଦୟାମି ॥୧୨॥

ପରେହି ନାରି ପୁନରେହି କ୍ଷିପ୍ରମପାଂ ତ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୋଽଧ୍ୟରୁକ୍ଷଦ୍-ଭରାୟ ।
ତାସାଂ ଗୃହ୍ଣୀତାଦ୍ୟତମା ଯଜ୍ଞିୟା ଅସନ୍ନିଭାଜ୍ୟ ଧୀରୀତରା ଜହୀତାତ୍ ॥୧୩॥

ଏମା ଅଗ୍ନିର୍ଯୋଷିତଃ ଶୁକ୍ରମାନା ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ନାରି ତବସଂ ରଭସ୍ତ୍ୱ ।
ସୁପତ୍ନୀ ପତ୍ୟା ପ୍ରଜୟା ପ୍ରଜାବତ୍ୟା ତ୍ୱାଗନ୍ୟଜ୍ଞଃ ପ୍ରତି କୁମ୍ଭଂ ଗୃଭାୟ ॥୧୪॥

ଉର୍ଜୋ ଭାଗୋ ନିହିତୋ ଯଃ ପୁରା ବ ଋଷିପ୍ରଶିଷ୍ଟାପ ଆ ଭରୈତାଃ ।
ଅୟଂ ଯଜ୍ଞୋ ଗାତୁବିନ୍ନାଥବିତ୍-ପ୍ରଜାବିଦୁଗ୍ରଃ ପଶୁବିଦ୍ୱୀରବିଦ୍ୱୋ ଅସ୍ତୁ ॥୧୫॥

ଅଗ୍ନେ ଚରୁର୍ଯଜ୍ଞିୟସ୍ତ୍ରାଧ୍ୟରୁକ୍ଷଛୁଚିସ୍ତପିଷ୍ଠସ୍ତପସା ତପୈନମ୍ ।
ଆର୍ଷେୟା ଦୈବା ଅଭିସଂଗତ୍ୟ ଭାଗମିମଂ ତପିଷ୍ଠା ଋତୁଭିସ୍ତପନ୍ତି ॥୧୬॥

ଶୁଭାଃ ପୂତା ଯୋଷିତୋ ଯଜ୍ଞିୟା ଇମା ଆପଶ୍ଚରୁମବ ସର୍ପନ୍ତ ଶୁଭ୍ରାଃ ।
ଅଦୁଃ ପ୍ରଜାଂ ବଦୁଲାନପଶୁନ୍ନଃ ପଞ୍ଚୋଦନସ୍ୟ ସୁକୃତାମେତୁ ଲୋକମ୍ ॥୧୭॥

ବ୍ରହ୍ମଣା ଶୁଭା ଉତ ପୂତା ଘୃତେନ ସୋମସ୍ୟାଂଶବସ୍ତଶୁଭା ଯଜ୍ଞିୟା ଇମେ ।
ଅପଃ ପ୍ର ବିଶତ ପ୍ରତି ଗୃହ୍ଣାତୁ ବଶ୍ଚରୁରିମଂ ପକ୍ତା ସୁକୃତାମେତ ଲୋକମ୍ ॥୧୮॥

ଉରୁଃ ପ୍ରଥସ୍ତ ମହତା ମହିମ୍ନା ସହସ୍ରପୃଷ୍ଠଃ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକେ ।
ପିତାମହାଃ ପିତରଃ ପ୍ରଜୋପଜାହଂ ପକ୍ତା ପଞ୍ଚଦଶସ୍ତେ ଅସ୍ମି ॥୧୯॥

ସହସ୍ରପୃଷ୍ଠଃ ଶତଧାରୋ ଅକ୍ଷିତୋ ବ୍ରହ୍ମୈଦନୋ ଦେବୟାନଃ ସ୍ୱର୍ଗଃ ।
ଅମ୍ଭଂସ୍ତ ଆ ଦଧାମି ପ୍ରଜୟା ରେଷୟୈନାନ୍-ବଲିହାରାୟ ମୃତତାନ୍ତ୍ରହ୍ୟମେବ ॥୨୦॥

ଉଦେହି ବେଦିଂ ପ୍ରଜୟା ବର୍ଧୟୈନାଂ ନୁଦସ୍ତ ରକ୍ଷଃ ପ୍ରତରଂ ଧେହ୍ୟେନାମ୍ ।
ଶ୍ରିୟା ସମାନାନତି ସର୍ବାହ୍ୱସ୍ୟାମାଧସ୍ତଦଂ ଦ୍ୱିଷତସ୍ତାଦୟାମି ॥୨୧॥

ଅଭ୍ୟାବର୍ତ୍ତସ୍ତ ପଶୁଭିଃ ସହୈନାଂ ପ୍ରତ୍ୟତେନାଂ ଦେବତାଭିଃ ସହୈଧି ।
ମା ତ୍ୱା ପ୍ରାପକ୍ଷପଥୋ ମାଭିତାରଃ ସ୍ତେ କ୍ଷେତ୍ରେ ଅନମୀବା ବି ରାଜ ॥୨୨॥

ଋତେନ ତଷ୍ଠା ମନସା ହିତୈଷା ବ୍ରହ୍ମୈଦନସ୍ୟ ବିହିତା ବେଦିରଗ୍ରେ ।
ଅଂସଦ୍ରୀଂ ଶୁଭାମୁପ ଧେହି ନାରି ତତ୍ରୈଦନଂ ସାଦୟ ଦୈବାନାମ୍ ॥୨୩॥

ଅଦିତେର୍ହସ୍ତାଂ ସୁତମେତାଂ ଦ୍ଵିତୀୟାଂ ସପ୍ତରଷୟୋ ଭୂତକୃତୋ ଯାମକୃଶ୍ନନ୍ ।
ସା ଗାତ୍ରାଣି ବିଦୁଷ୍ୟାଦନସ୍ୟ ଦର୍ବିର୍ବେଦ୍ୟାମଧ୍ୟେନଂ ଚିନୋତୁ ॥୨୪॥

ଶୃତଂ ତ୍ଵା ହବ୍ୟମୁପ ସୀଦନ୍ତୁ ଦୈବା ନିଃସୃପ୍ୟାଗ୍ନେଃ ପୁନରେନାନ୍‌ପ୍ର ସୀଦ ।
ସୋମେନ ପୂତୋ ଜଠରେ ସୀଦ ବ୍ରହ୍ମଣାମାର୍ଷେୟାସ୍ତେ ମା ରିଷନ୍‌ପ୍ରାଶିତାରଃ ॥୨୫॥

ସୋମ ରାଜନ୍ନସଂଜ୍ଞାନମା ବପୈଭ୍ୟଃ ସୁବ୍ରାହ୍ମଣା ଯତମେ ତ୍ଵୋପସୀଦାନ୍ ।
ରକ୍ଷୀନାର୍ଷେୟାଂସ୍ତପସୋଽପି ଜାତାନ୍‌-ବ୍ରହ୍ମୈଦନେ ସୁହବା ଜୋହବୀମି ॥୨୬॥

ଶୁକ୍ଳାଃ ପୂତା ଯୋଷିତୋ ଯଜ୍ଞିୟା ଇମା ବ୍ରହ୍ମଣାଂ ହସ୍ତେଷୁ ପ୍ରପୃଥକ୍ଵାଦୟାମି ।
ଯଜ୍ଞାମ ଇଦମଭିଷିଞ୍ଚାମି ବୋଽହମିନ୍ଦ୍ରୋ ମରୁତ୍ଵାନ୍‌ସ ଦଦାଦିଦଂ ମେ ॥୨୭॥

ଇଦଂ ମେ ଜ୍ୟୋତିରମୃତଂ ହିରଣ୍ୟଂ ପକ୍ଵଂ କ୍ଷେତ୍ରାକ୍ଵାମଦୁଘା ମ ଏଷା ।
ଇଦଂ ଧନଂ ନି ଦଧେ ବ୍ରାହ୍ମଣେଷୁ କୃଣ୍ଢେ ପଛାଂ ପିତୃଷୁ ଯଃ ସ୍ଵର୍ଗଃ ॥୨୮॥

ଅଗ୍ନୌ ତୁଷାନା ବପ ଜାତବେଦସି ପରଃ କମ୍ବୁକାଂ ଅପ ମୃତ୍ଵି ଦୂରମ୍ ।
ଏତଂ ଶୁଶ୍ରୁମ ଗୃହରାଜସ୍ୟ ଭାଗମଥୋ ବିଦ୍ଵ ନିରୂତେର୍ଭାଗଧେୟମ୍ ॥୨୯॥

ଶ୍ରୀମ୍ୟତଃ ପଚତୋ ବିଜି ସୁନ୍ନତଃ ପଛାଂ ସ୍ଵର୍ଗମଧି ରୋହୟୈନମ୍ ।
ୟେନ ରୋହାପୁରମାପଦ୍ୟ ଯଦ୍ଵୟ ଉତ୍ତମଂ ନାକଂ ପରମଂ ବ୍ୟୋମ ॥୩୦॥

ବତ୍ରେରଧ୍ଵର୍ଯ୍ୟୋ ମୁଖମେତଦ୍ଵି ମୃତ୍ଵ୍ୟାଜ୍ୟାୟ ଲୋକଂ କୃଣୁହି ପ୍ରବିଦ୍ଵାନ୍ ।
ଘୃତେନ ଗାତ୍ରାନ୍ନୁ ସର୍ବା ବି ମୃତ୍ଵି କୃଣ୍ଢେ ପଛାଂ ପିତୃଷୁ ଯଃ ସ୍ଵର୍ଗଃ ॥୩୧॥

ବତ୍ରେ ରକ୍ଷଃ ସମଦମା ବପୈଭ୍ୟୋଽବ୍ରାହ୍ମଣା ଯତମେ ତ୍ଵୋପସୀଦାନ୍ ।
ପୁରୀଷିଣଃ ପ୍ରଥମାନାଃ ପୁରସ୍ତାଦାର୍ଷେୟାସ୍ତେ ମା ରିଷନ୍‌ପ୍ରାଶିତାରଃ ॥୩୨॥

ଆର୍ଷେୟେଷୁ ନି ଦଧ ଓଦନ ତ୍ଵା ନାନାର୍ଷେୟାଣାମପ୍ୟସ୍ତ୍ୟତ୍ର ।
ଅଗ୍ନିର୍ମେ ଗୋପ୍ତା ମରୁତଶ୍ଚ ସର୍ବେ ବିଶ୍ଵେ ଦେବା ଅଭି ରକ୍ଷନ୍ତୁ ପକ୍ଵମ୍ ॥୩୩॥

ଯଜ୍ଞଂ ଦୁହାନ୍ ସଦମିତ୍-ପ୍ରପୀନ୍ ପୁମାଂସଂ ଧେନୁଂ ସଦନଂ ରୟୀଶାମ୍ ।
ପ୍ରଜାମୃତତ୍ତମୁତ ଦୀର୍ଘମାୟୁ ରାୟଶ୍ଚ ପୋଷ୍ଟେରୂପ ତ୍ୱା ସଦେମ ॥୩୪॥

ବୃଷଭୋଽସି ସ୍ୱର୍ଗ ରକ୍ଷୀନାର୍ଷେୟାନ୍-ଗଚ୍ଛ ।
ସୁକୃତାଂ ଲୋକେ ସୀଦ ତତ୍ର ନୌ ସଂସ୍କୃତମ୍ ॥୩୫॥

ସମାତିନୁଷ୍ଠାନୁସଂପ୍ରୟାହ୍ୟଗ୍ନେ ପଥଃ କଲ୍ଲୟ ଦେବୟାନାନ୍ ।
ଏତୈଃ ସୁକୃତୈରନୁ ଗଚ୍ଛେମ ଯଜ୍ଞଂ ନାକେ ତିଷ୍ଠନ୍ତମପି ସପ୍ତରଶ୍ମୌ ॥୩୬॥

ୟେନ ଦେବା ଜ୍ୟୋତିଷା ଦ୍ୟାମୁଦାୟନ୍-ବ୍ରହ୍ମୈଦନଂ ପଞ୍ଚା ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକମ୍ ।
ତେନ ଗେଷ୍ଠ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକଂ ସ୍ୱରାରୋହନ୍ତୋ ଅଭି ନାକମୁତ୍ତମମ୍ ॥୩୭॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୧୧|୨) ରକ୍ଷିଃ - ଅଧର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ପରାତିଜାଗତା ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୧), ଅନୁଷ୍ଠୁପଗର୍ଭା ପଞ୍ଚପଦା ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୨), ଚତୁଷ୍ପଦା ସ୍ୱରାଟ୍ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୩), ଅନୁଷ୍ଠୁପ (୪-୫, ୭, ୧୩, ୧୫-୧୬, ୨୧), ଆର୍ଷୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୬), ମହାବୃହତୀ (୮), ଆର୍ଷୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୯), ପୁରଃକୃତି ତ୍ରିପଦା ବିରାଟ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୦), ପଞ୍ଚପଦା ବିରାଟ୍‌ଜଗତୀଗର୍ଭା ଶକ୍ୱରୀ (୧୧), ଭୂରିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୨), ବିରାଟ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୧୪, ୧୭-୧୯, ୨୩, ୨୬-୨୭), ଭୂରିକ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୨୦), ତ୍ରିପଦା ବିଷମପାଦଲକ୍ଷ୍ମୀ ମହାବୃହତୀ (୨୨), ଜଗତୀ (୨୪, ୨୯), ପଞ୍ଚପଦା ଅତିଶକ୍ୱରୀ (୨୫), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୮), ଚତୁଷ୍ପଦା ଉଷ୍ଟିକ୍ (୩୦), ତ୍ର୍ୟବସାନା ଷଟ୍‌ପଦା ବିପରୀତପାଦଲକ୍ଷ୍ମୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩୧) । ଦେବତା - ରୁଦ୍ରାଦୟୋ ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତାଃ (୧-୩୧)

=====

ଭବାଶର୍ବୌ ମୃତତଂ ମାଭି ଯାତଂ ଭୂତପତୀ ପଶୁପତୀ ନମୋ ବାମ୍ ।
ପ୍ରତିହିତାମାୟତାଂ ମା ବି ସ୍ରାଷ୍ଠଂ ମା ନୋ ହିଂସିଷ୍ଠଂ ଦ୍ୱିପଦୋ ମା ଚତୁଷ୍ପଦଃ ॥୧॥

ଶୁନେ କ୍ରୋଷ୍ଟେ ମା ଶରୀରାଶି କର୍ତ୍ତମଲିକ୍ଳବେଭ୍ୟା ଗୃପ୍ରେଭ୍ୟା ଯେ ଚ କୃଷ୍ଣା ଅବିଷ୍ୟବଃ ।
ମକ୍ଷିକାସ୍ତେ ପଶୁପତେ ବୟାଂସି ତେ ବିଘ୍ନସେ ମା ବିଦନ୍ତ ॥୨॥

କ୍ରନ୍ଦାୟ ତେ ପ୍ରାଣାୟ ଯାଶ୍ଚ ତେ ଭବ ରୋପୟଃ ।

ନମସ୍ତେ ରୁଦ୍ର କୃଷ୍ଣଃ ସହସ୍ରାକ୍ଷାୟାମର୍ତ୍ୟ ॥୩॥

ପୁରସ୍ତାତ୍ତେ ନମଃ କୃଷ୍ଣ ଉତ୍ତରାଦଧରାଦୁତ ।

ଅଭୀବର୍ଗାଦିବସ୍ତର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତରିକ୍ଷାୟ ତେ ନମଃ ॥୪॥

ମୁଖାୟ ତେ ପଶୁପତେ ଯାନି ଚକ୍ଷୁଂଷି ତେ ଭବ ।

ତ୍ୱତେ ରୂପାୟ ସଂହୃଣେ ପ୍ରତୀଚୀନାୟ ତେ ନମଃ ॥୫॥

ଅଙ୍ଗେଭ୍ୟସ୍ତ ଉଦରାୟ ଜିହ୍ୱାୟା ଆସ୍ୟାୟ ତେ ।

ଦଦ୍-ଭ୍ୟୋ ଗନ୍ଧାୟ ତେ ନମଃ ॥୬॥

ଅସ୍ତ୍ରା ନୀଲଶିଖଣ୍ଡେନ ସହସ୍ରାକ୍ଷେଣ ବାଜିନା ।

ରୁଦ୍ରେଶାର୍ପକଘାତିନା ତେନ ମା ସମରାମହି ॥୭॥

ସ ନୋ ଭବଃ ପରି ବୃଣକ୍ତୁ ବିଶ୍ୱତ ଆପ ଇବାଗ୍ନିଃ ପରି ବୃଣକ୍ତୁ ନୋ ଭବଃ ।

ମା ନୋଽଭି ମାଂସ୍ତ ନମୋ ଅସ୍ତୁସ୍ତୈ ॥୮॥

ଚତୁର୍ନମୋ ଅଷ୍ଟକୃତ୍ୱୋ ଭବାୟ ଦଶ କୃତ୍ୱଃ ପଶୁପତେ ନମସ୍ତେ ।

ତବେମେ ପଞ୍ଚି ପଶବୋ ବିଭକ୍ତା ଗାବୋ ଅଶ୍ୱାଃ ପୁରୁଷା ଅଜାବୟଃ ॥୯॥

ତବ ଚତସ୍ରଃ ପ୍ରତିଶସ୍ତ୍ରବ ଦୈର୍ଘ୍ୟସ୍ତ୍ରବ ପୃଥିବୀ ତବେଦମୁଗ୍ରୋର୍ବହ୍ନିରିକ୍ଷମ୍ ।

ତବେଦଂ ସର୍ବମାତ୍ମନ୍ୟଦ୍ୟତ୍-ପ୍ରାଣତ୍-ପୃଥିବୀମନୁ ॥୧୦॥

ଉରୁଃ କୋଶୋ ବସୁଧାନସ୍ତବାୟଂ ଯସ୍ମିନ୍ନିମା ବିଶ୍ୱା ଭୁବନାନ୍ୟନ୍ତଃ ।

ସ ନୋ ମୃତ ପଶୁପତେ ନମସ୍ତେ ପରଃ କ୍ରୋଷ୍ଟାରୋ ଅଭିଭାଃ ଶ୍ୱାନଃ ପରୋ ଯନ୍ତୁଘରୁଦୋ

ବିକେଶ୍ୟଃ ॥୧୧॥

ଧନୁର୍ବିଭର୍ଷି ହରିତଂ ହିରଣ୍ୟୟଂ ସହସ୍ରାଦ୍ଧି ଶତବଧଂ ଶିଖଣ୍ଡିନ୍ ।
ରୁଦ୍ରସ୍ୟୋଷ୍ଠଶ୍ଚରତି ଦେବହେତିସ୍ତ୍ରସ୍ୟୈ ନମୋ ଯୁତମସ୍ୟାଂ ଦିଶୀତଃ ॥୧୨॥

ୟୋଃଭିୟାତୋ ନିଲୟତେ ତ୍ୱାଂ ରୁଦ୍ର ନିଚିକୀର୍ଷତି ।
ପଶ୍ଚାଦନୁପ୍ରୟୁତ୍-କ୍ଷେ ତଂ ବିଜସ୍ୟ ପଦନୀରିବ ॥୧୩॥

ଭବାରୁଦ୍ରୌ ସୟୁଜା ସଂବିଦାନାରୁଭାରୁଗ୍ରୌ ଚରତୋ ବୀର୍ଯ୍ୟୟ ।
ତାଭ୍ୟାଂ ନମୋ ଯୁତମସ୍ୟାଂ ଦିଶୀତଃ ॥୧୪॥

ନମସ୍ତୋଽସ୍ତ୍ରାୟତେ ନମୋ ଅସ୍ତ୍ର ପରାୟତେ ।
ନମସ୍ତେ ରୁଦ୍ର ତିଷ୍ଠତ ଆସୀନାୟୋତ ତେ ନମଃ ॥୧୫॥

ନମଃ ସାୟଂ ନମଃ ପ୍ରାତର୍ନମୋ ରାତ୍ର୍ୟା ନମୋ ଦିବା ।
ଭବାୟ ଚ ଶର୍ବାୟ ଚୋଭାଭ୍ୟାମକରଂ ନମଃ ॥୧୬॥

ସହସ୍ରାକ୍ଷମତିପଶ୍ୟଂ ପୁରସ୍ତାଦ୍ରୁଦ୍ରମସ୍ୟନ୍ତଂ ବହୁଧା ବିପଚ୍ଛିତମ୍ ।
ମୋପାରାମ ଜିହ୍ୱୟେୟମାନମ୍ ॥୧୭॥

ଶ୍ୟାବାଶ୍ୱଂ କୃଷ୍ଣମସିତଂ ମୃଶନ୍ତଂ ଭୀମଂ ରଥଂ କେଶିନଃ ପାଦୟନ୍ତମ୍ ।
ପୂର୍ବେ ପ୍ରତୀମୋ ନମୋ ଅସ୍ତ୍ରସ୍ତ୍ନୈ ॥୧୮॥

ମା ନୋଃଭି ସ୍ତ୍ରା ମତ୍ୟଂ ଦେବହେତିଂ ମା ନଃ କ୍ରୁଧଃ ପଶୁପତେ ନମସ୍ତେ ।
ଅନ୍ୟତ୍ରାସ୍ଥାଦିବ୍ୟାଂ ଶାଖାଂ ବି ଧୂନ୍ନୁ ॥୧୯॥

ମା ନୋ ହିଂସୀରଧି ନୋ ବ୍ରୁହି ପରି ଶୋ ବୃଙ୍ଧ୍ୟ ମା କ୍ରୁଧଃ ।
ମା ତୃୟା ସମରାମହି ॥୨୦॥

ମା ନୋ ଗୋଷୁ ପୁରୁଷେଷୁ ମା ଗୃଧୋ ନୋ ଅଜାବିଷୁ ।
ଅନ୍ୟତ୍ରୋଗ୍ର ବି ବର୍ତ୍ତୟ ପିୟାରୁଣାଂ ପ୍ରଜାଂ ଜହି ॥୨୧॥

ଯୁଧ୍ୟା ତକ୍ତା କାସିକା ହେତିରେକମଶ୍ୱସ୍ୟେବ ବୃଷଣଃ କ୍ରନ୍ଦ ଏତି ।
ଅଭିପୂର୍ବଂ ନିର୍ଣ୍ଣୟତେ ନମୋ ଅସ୍ତୁସ୍ତେ ॥୨୨॥

ଘୋରଞ୍ଜରିକ୍ଷେ ତିଷ୍ଠତି ବିଷ୍ଣୁଭିତୋଽୟଞ୍ଜନଃ ପ୍ରମୃଣନ୍ନେବପୀୟୁନ୍ ।
ତସ୍ମୈ ନମୋ ଦଶଭିଃ ଶକ୍ତରୀଭିଃ ॥୨୩॥

ତୁଭ୍ୟମାରଣ୍ୟାଃ ପଶବୋ ମୃଗା ବନେ ହିତା ହଂସାଃ ସୁପର୍ଣ୍ଣାଃ ଶକୁନା ବୟାଂସି ।
ତବ ଯୁଷ୍ଠଂ ପଶୁପତେ ଅଦ୍ଭୁତସୁଭ୍ୟାଂ କ୍ଷରନ୍ତି ଦିବ୍ୟା ଆପୋ ବୃଧେ ॥୨୪॥

ଶିଂଶୁମାରା ଅଜଗରାଃ ପୁରୀକୟା ଜଷା ମସ୍ତ୍ୟା ରଜସା ଯେଭ୍ୟୋ ଅସ୍ୟସି ।
ନ ତେ ଦୂରଂ ନ ପରିଷ୍ଟାସ୍ତି ତେ ଭବ ସଦ୍ୟଃ ସର୍ବାନ୍‌ପରି ପଶ୍ୟସି ଭୂମିଂ
ପୂର୍ବସ୍ଥାଙ୍ଗଂସ୍ତୁରସ୍ମିନ୍ନୁସମୁଦ୍ରେ ॥୨୫॥

ମା ନୋ ରୁଦ୍ର ତକ୍ତନା ମା ବିଷେଶ ମା ନଃ ସଂ ସ୍ତ୍ରା ଦିବ୍ୟେନାଗ୍ନିନା ।
ଅନ୍ୟତ୍ରାସ୍ତୁଦ୍ୱିଦ୍ୟୁତଂ ପାତୟୈତାମ୍ ॥୨୬॥

ଭବୋ ଦିବୋ ଭବ ଇଶୋ ପୃଥିବ୍ୟା ଭବ ଆ ପପ୍ର ଉର୍ବଞ୍ଜରିକ୍ଷମ୍ ।
ତସ୍ମୈ ନମୋ ଯୁତମସ୍ୟାଂ ଦିଶୀତଃ ॥୨୭॥

ଭବ ରାଜନ୍ୟଜମାନାୟ ମୃତ ପଶୁନାଂ ହି ପଶୁପତିର୍ବଭୂଥ ।
ୟଃ ଶ୍ରଦ୍ଧଧାତି ସନ୍ତି ଦେବା ଇତି ଚତୁଷ୍ପଦେ ଦ୍ୱିପଦେଽସ୍ୟ ମୃତ ॥୨୮॥

ମା ନୋ ମହାନ୍ତମୃତ ମା ନୋ ଅର୍ଭକଂ ମା ନୋ ବହନ୍ତମୃତ ମା ନୋ ବକ୍ଷ୍ୟତଃ ।
ମା ନୋ ହିଂସୀଃ ପିତରଂ ମାତରଂ ଚ ସ୍ତ୍ରୀଂ ତନ୍ମଂ ରୁଦ୍ର ମା ରୀରିଷୋ ନଃ ॥୨୯॥

ରୁଦ୍ରସୌଲବକାରେଭ୍ୟୋଽସଂସୃକ୍ତଗିଲେଭ୍ୟଃ ।
ଇଦଂ ମହାସ୍ୟେଭ୍ୟଃ ଶୃଭ୍ୟୋ ଅକରଂ ନମଃ ॥୩୦॥

ନମସ୍ତେ ଘୋଷିଣୀଭେୟା ନମସ୍ତେ କେଶିନୀଭୟଃ ।
 ନମୋ ନମସ୍କୃତାଭେୟା ନମଃ ସଂଭୁଞ୍ଜତୀଭୟଃ ।
 ନମସ୍ତେ ଦେବ ସେନାଭୟଃ ସ୍ଵସ୍ତି ନୋ ଅଭୟଂ ଚ ନଃ ॥୩୧॥

=====

(୧୧|୩) [ପ୍ରଥମଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ଆସୁରୀ ଜଗତୀ (୧, ୧୪),
 ତ୍ରିପଦା ସମବିଷମା ଗାୟତ୍ରୀ (୨), ଆସୁରୀ ପଞ୍ଜିଃ (୩, ୬, ୧୦), ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪, ୮),
 ସାମ୍ନୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୫, ୧୩, ୧୫, ୨୫), ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୭, ୧୯-୨୨),
 ଆସୁରୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୯, ୧୭-୧୮), ଭୃଗିକ୍ ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୧), ଯାଜୁଷୀ ଜଗତୀ (୧୨),
 ଆସୁରୀ ବୃହତୀ (୧୬, ୨୩), ତ୍ରିପଦା ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା ବୃହତୀ (୨୪), ଆର୍ଚୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୨୬),
 ସାମ୍ନୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୨୭), ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୨୮), ଭୃଗିକ୍ ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୨୯),
 ଯାଜୁଷୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩୦), ଅଲ୍ଲୁଶଃ ଯାଜୁଷୀ ପଞ୍ଜିଃ (୩୧) । ଦେବତା - ବାହ୍ନିସ୍ତେୟୋଦନଃ (୧-୩୧)

=====

ତସ୍ୟୋଦନସ୍ୟ ବୃହସ୍ପତିଃ ଶିରୋ ବ୍ରହ୍ମ ମୁଖମ୍ ॥୧॥

ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଶ୍ରୋତ୍ରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଚନ୍ଦ୍ରମସାବକ୍ଷିଣୀ ସପ୍ତରଷୟଃ ପ୍ରାଣାପାନାଃ ॥୨॥

ଚକ୍ଷୁର୍ମୁସଲଂ କାମ ଭଲୁଖଲମ୍ ॥୩॥

ଦିତିଃ ଶୂର୍ପମଦିତିଃ ଶୂର୍ପଗ୍ରାହୀ ବାତୋଽପାବିନକ୍ ॥୪॥

ଅଶ୍ଵାଃ କଶା ଗାବସ୍ତଶୁଭା ମଶକାସ୍ତୁଷାଃ ॥୫॥

କବୁ ଫଲୀକରଣାଃ ଶରୋଽଭ୍ରମ୍ ॥୬॥

ଶ୍ୟାମମୟୋଽସ୍ୟ ମାଂସାନି ଲୋହିତମସ୍ୟ ଲୋହିତମ୍ ॥୭॥

ତ୍ରପୁ ଭସ୍ମ ହରିତଂ ବର୍ଣ୍ଣଃ ପୁଷ୍କରମସ୍ୟ ଗନ୍ଧଃ ॥୮॥

ଖଲଃ ପାତ୍ରଂ ସ୍ଫ୍ୟାବଂସାବୀଷେ ଅନୁକ୍ୟେ ||୯||

ଆନ୍ଧାଣି ଜତ୍ରବୋ ଗୁଦା ବରତ୍ରାଃ ||୧୦||

ଇୟମେବ ପୃଥିବୀ କୁମ୍ଭୀ ଭବତି ରାଧ୍ୟମାନସୌଦନସ୍ୟ ଦୈରପିଧାନମ୍ ||୧୧||

ସୀତାଃ ପର୍ଣ୍ଣବଃ ସିକତା ଉବଧ୍ୟମ୍ ||୧୨||

ରତଂ ହସ୍ତାବନେଜନଂ କୁଲ୍ୟୋପସେଚନମ୍ ||୧୩||

ରତା କୁମ୍ଭ୍ୟପିହିତାର୍ତ୍ତଜ୍ୟେନ ପ୍ରେଷିତା ||୧୪||

ବ୍ରହ୍ମଣା ପରିଗୃହୀତା ସାମ୍ନା ପର୍ଯ୍ୟୁତା ||୧୫||

ବୃହଦାୟବନଂ ରଥକ୍ରୁରଂ ଦର୍ବିଃ ||୧୬||

ରତବଃ ପକ୍ତାର ଆର୍ତ୍ତବାଃ ସମିକ୍ଷତେ ||୧୭||

ତରୁଂ ପଞ୍ଚବିଲମ୍ବୁଖଂ ଘର୍ମୋଽଭୀକ୍ଷେ ||୧୮||

ଓଦନେନ ଯୁଜ୍ଜିବତଃ ସର୍ବେ ଲୋକାଃ ସମାପ୍ୟାଃ ||୧୯||

ୟସ୍ମିନ୍ନସମୁଦ୍ରୋ ଦୈର୍ଘ୍ୟମିସ୍ତୟୋଽବରପରଂ ଶ୍ରୀତାଃ ||୨୦||

ୟସ୍ୟ ଦେବା ଅକଳ୍ମଷୋକ୍ତିଷ୍ଠେ ଷଡଂଶୀତୟଃ ||୨୧||

ତଂ ତୈଦନସ୍ୟ ପୃଚ୍ଛାମି ଯୋ ଅସ୍ୟ ମହିମା ମହାନ୍ ||୨୨||

ସ ଯ ଓଦନସ୍ୟ ମହିମାନଂ ବିଦ୍ୟାତ୍ ||୨୩||

ନାଲ୍ଲ ଇତି ବ୍ରହ୍ମାନ୍ନାନୁପସେଚନ ଇତି ନେଦଂ ତ କିଂ ଚେତି ||୨୪||

ୟାବଦ୍ଭାତାଭିମନସ୍ୟେତ ତନ୍ନାତି ବଦେତ୍ ||୨୫||

ବ୍ରହ୍ମବାଦିନୋ ବଦନ୍ତି ପରାଞ୍ଚମୋଦନଂ ପ୍ରାଣୀଃ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଚା ମିତି ||୨୬||

ତୁମୋଦନଂ ପ୍ରାଣୀ ତ୍ୱାମୋଦନା ଇତି ||୨୭||

ପରାଞ୍ଚଂ ଚୈନଂ ପ୍ରାଣୀଃ ପ୍ରାଣାସ୍ତ୍ୱା ହାସ୍ୟନ୍ତୀତ୍ୟେନମାହ ||୨୮||

ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଚଂ ଚୈନଂ ପ୍ରାଣୀରପାନାସ୍ତ୍ୱା ହାସ୍ୟନ୍ତୀତ୍ୟେନମାହ ||୨୯||

ନୈବାହମୋଦନଂ ନ ମାମୋଦନଃ ||୩୦||

ଓଦନ ଏବୌଦନଂ ପ୍ରାଣୀତ୍ ||୩୧||

=====

(୧୧|୩) [ଦ୍ୱିତୀୟଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ
 ଗାୟତ୍ରୀ, ଦୈବୀଜଗତୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୩୨), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା
 ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆସୁରୀବୃହତୀ, ଆସୁରୀଜଗତୀ (୩୩), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍,
 ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆସୁରୀପଞ୍ଜିଃ, ଆସୁରୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩୪), ସାମ୍ନୀ
 ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍,
 ଯଜୁଷୀଗାୟତ୍ରୀ (୩୫), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ
 ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆସୁରୀବୃହତୀ (୩୬), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ,
 ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀପଞ୍ଜିଃ, ଆସୁରୀପଞ୍ଜିଃ, ଦୈବୀପଞ୍ଜିଃ (୩୭), ସାମ୍ନୀ
 ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟାଗାୟତ୍ରୀ
 (୩୮), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍,
 ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ପ୍ରାଜାପତ୍ୟାଗାୟତ୍ରୀ, ଆସୁରୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୩୯), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ
 ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍, ଆସୁରୀବୃହତୀ, ଦୈବୀପଞ୍ଜିଃ
 (୪୦), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍,
 ଆସୁରୀପଞ୍ଜିଃ (୪୧), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନ୍ତଷ୍ଟୁପ୍, ସାମ୍ନୀ

ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଦୈବୀତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍ (୪୭), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ,
 ଦୈବୀଜଗତୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନୁଷ୍ଠୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆସୁରୀପଞ୍ଜିଃ (୪୩),
 ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନୁଷ୍ଠୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ
 ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆସୁରୀଜଗତୀ (୪୪),
 ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆସୁରୀପଞ୍ଜିଃ,
 ଦୈବୀତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍ (୪୫), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନୁଷ୍ଠୁପ୍, ସାମ୍ନୀ
 ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଯାଜୁଷୀଗାୟତ୍ରୀ (୪୬), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ,
 ଦୈବୀଜଗତୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନୁଷ୍ଠୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆସୁରୀବୃହତୀ (୪୭),
 ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଯାଜୁଷୀଗାୟତ୍ରୀ
 (୪୮), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ, ଏକପଦାଃସୂର୍ଯ୍ୟନୁଷ୍ଠୁପ୍, ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍,
 ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍, ଦୈବୀତ୍ରିଷ୍ଠୁପ୍, ଏକପଦା ଭୂରିକ୍ ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୪୯) ।

ଦେବତା - ମନ୍ତ୍ରୋକ୍ତାଃ (୩୭-୪୯)

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନ ଶୀର୍ଷା ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ମେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ରକ୍ଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 ଜ୍ୟେଷ୍ଠତସ୍ତେ ପ୍ରଜା ମରିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ବୃହସ୍ପତିନା ଶୀର୍ଷା ।
 ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ସଂ ଭବତି ଯ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୭॥ [୧]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଶ୍ରୋତ୍ରାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
ବଧିରୋ ଭବିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀଭ୍ୟାଂ ଶ୍ରୋତ୍ରାଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷ୍ଠଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୩॥ [୨]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାମକ୍ଷୀଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ଅକ୍ଷୋ ଭବିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟାଚନ୍ଦ୍ରମସ୍ତ୍ରାଭ୍ୟାମକ୍ଷୀଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷ୍ଠଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୪॥ [୩]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନ ମୁଖେନ ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ମେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ମୁଖତସ୍ତେ ପ୍ରଜା ମରିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ବ୍ରହ୍ମଣା ମୁଖେନ ।

ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷ୍ଠଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୫॥ [୪]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟୟା ଜିହ୍ଵୟା ପ୍ରାଣୀର୍ଯ୍ୟୁତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 ଜିହ୍ଵା ତେ ମରିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ଅଗ୍ନେର୍ଜିହ୍ଵୟା ।
 ତୟୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତୟୈନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୬॥ [୫]
 ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟୈର୍ଦକ୍ତୈଃ ପ୍ରାଣୀର୍ଯୈଶ୍ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 ଦକ୍ତାସ୍ତେ ଶସ୍ତ୍ରୀକ୍ରୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ଋତୁଭିର୍ଦକ୍ତୈଃ ।
 ତୈରେନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତୈରେନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୭॥ [୬]
 ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟୈଃ ପ୍ରାଣାପାନୈଃ ପ୍ରାଣୀର୍ଯୈଶ୍ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 ପ୍ରାଣାପାନାସ୍ତ୍ଵା ହାସ୍ୟକ୍ରୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ସପ୍ତର୍ଷିଭିଃ ପ୍ରାଣାପାନୈଃ ।
 ତୈରେନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତୈରେନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୮॥ [୭]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନ ବ୍ୟତସା ପ୍ରାଣୀର୍ଯେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 ରାଜୟନ୍ନସ୍ତସ୍ମା ହନିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ଅନ୍ତରିକ୍ଷେଶ ବ୍ୟତସା ।
 ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୩୯॥ [୮]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନ ପୃଷ୍ଠେନ ପ୍ରାଣୀର୍ଯେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 ବିଦ୍ୟୁତ୍ସା ହନିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ଦିବା ପୃଷ୍ଠେନ ।
 ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୦॥ [୯]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନୋରସା ପ୍ରାଣୀର୍ଯେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
 କୃଷ୍ୟା ନ ରାସ୍ତ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।
 ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।
 ପୃଥିବ୍ୟୋରସା ।
 ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।
 ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।
 ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୧॥ [୧୦]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନୋଦରେଣ ପ୍ରାଣୀର୍ଯେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ଉଦରଦାରସ୍ତ୍ୱା ହନିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।

ସତ୍ୟେନୋଦରେଣ ।

ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୭॥ [୧୧]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟେନ ବସ୍ତ୍ରିନା ପ୍ରାଣୀର୍ଯେନ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ଅସ୍ତୁ ମରିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।

ସମୁଦ୍ରେଣ ବସ୍ତ୍ରିନା ।

ତେନୈନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତେନୈନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୮॥ [୧୨]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାମୁରୁଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଣୀର୍ଯାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ଉରୁ ତେ ମରିଷ୍ୟତ ଇତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜଂ ନ ପରାଞ୍ଜଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜମ୍ ।

ମିତ୍ରାବରୁଣୟୋରୁରୁଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୯॥ [୧୩]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାମଷ୍ଟୀବଦ୍-ଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।
ପ୍ରାମୋ ଭବିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ତୁଷ୍ଟୁରଷ୍ଟୀବଦ୍-ଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୫॥ [୧୪]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ପାଦାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ବହୁଚାରୀ ଭବିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ଅଶ୍ୱିନୋଃ ପାଦାଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୬॥ [୧୫]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରପଦାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଶୀର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ସର୍ପସ୍ତ୍ରା ହନିଷ୍ୟତୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ସବିତୁଃ ପ୍ରପଦାଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ତୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୭॥ [୧୬]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ହସ୍ତାଭ୍ୟାଂ ପ୍ରାଣୀର୍ଯ୍ୟାଭ୍ୟାଂ ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ହନିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ଋତସ୍ୟ ହସ୍ତାଭ୍ୟାମ୍ ।

ତାଭ୍ୟାମେନଂ ପ୍ରାଶିଷ୍ୟଂ ତାଭ୍ୟାମେନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୮॥ [୧୭]

ତତଶ୍ଚୈନମନ୍ୟାୟା ପ୍ରତିଷ୍ଠାୟା ପ୍ରାଣୀର୍ଯ୍ୟାୟା ଚୈତଂ ପୂର୍ବ ଋଷୟଃ ପ୍ରାଶ୍ନନ୍ ।

ଅପ୍ରତିଷ୍ଠାନୋଽନାୟତନୋ ମରିଷ୍ୟସୀତ୍ୟେନମାହ ।

ତଂ ବା ଅହଂ ନାର୍ବାଞ୍ଜିଂ ନ ପରାଞ୍ଜିଂ ନ ପ୍ରତ୍ୟଞ୍ଜିମ୍ ।

ସତ୍ୟେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାୟା ।

ତୟୈନଂ ପ୍ରାଶିଷ୍ୟଂ ତୟୈନମଜୀଗମମ୍ ।

ଏଷ ବା ଓଦନଃ ସର୍ବାଙ୍ଗଃ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ।

ସର୍ବାଙ୍ଗ ଏବ ସର୍ବପରୁଃ ସର୍ବତନ୍ମୁଃ ସଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୪୯॥ [୧୮]

=====

(୧୧|୩) [ତୃତୀୟଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ଆସୁର୍ଯ୍ୟନ୍ମୁଷ୍ମପ୍ (୫୦), ଆର୍ଚୀ ଉଷ୍ମିକ୍ (୫୧),
ତ୍ରିପଦା ଭୁରିକ୍ ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୫୨), ଆସୁରୀ ବୃହତୀ (୫୩), ଦ୍ଵିପଦା ଭୁରିକ୍ ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୫୪),
ସାମ୍ନୀ ଉଷ୍ମିକ୍ (୫୫), ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା ବୃହତୀ (୫୬) । ଦେବତା - ମନ୍ତ୍ରେନ୍ଦ୍ରାଃ (୫୦-୫୬)

=====

ଏତଦ୍ଵୈ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁପଂ ଯଦୋଦନଃ ॥୫୦॥ [୧]

ବ୍ରହ୍ମଲୋକୋ ଭବତି ବ୍ରହ୍ମସ୍ୟ ବିଷ୍ଣୁପି ଶ୍ରୟତେ ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ॥୫୧॥ [୨]

ଏତସ୍ମାଦ୍ବା ଓଦନାତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତଂ ଲୋକାନୁରମିମୀତ ପ୍ରଜାପତିଃ ॥୫୨॥ [୩]

ତେଷାଂ ପ୍ରଜ୍ଞାନାୟ ଯଜ୍ଞମସୃଜତ ||୫୩|| [୪]

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦୁଷ ଉପଦ୍ରଷ୍ଟା ଭବତି ପ୍ରାଣଂ ରୁଣଞ୍ଜି ||୫୪|| [୫]

ନ ଚ ପ୍ରାଣଂ ରୁଣଞ୍ଜି ସର୍ବଜ୍ୟାନିଂ ଜୀୟତେ ||୫୫|| [୬]

ନ ଚ ସର୍ବଜ୍ୟାନିଂ ଜୀୟତେ ପୁରୈନଂ ଜରସଃ ପ୍ରାଣୋ ଜହାତି ||୫୬|| [୭]

(୧୧|୪) ଋଷିଃ - ବୈଦର୍ଭିର୍ଭାର୍ଗବ । ଛନ୍ଦ - ଶଙ୍କୁମତ୍ୟନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧),

ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨-୭, ୯-୧୩, ୧୬-୧୯, ୨୩-୨୫), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୮), ନିଚୃତ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୪),

ଭୁରିକ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୫), ଅନୁଷ୍ଟୁପଗର୍ଭା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୦), ମଧ୍ୟୋଜ୍ୟୋତି ଜଗତୀ (୨୧),

ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୨), ବୃହତୀଗର୍ଭା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨୬) । ଦେବତା - ପ୍ରାଣଃ (୧-୨୭)

ପ୍ରାଣାୟ ନମୋ ଯସ୍ୟ ସର୍ବମିଦଂ ବଶେ ।

ୟୋ ଭୂତଃ ସର୍ବସ୍ୟୋଶ୍ୱରୋ ଯସ୍ମିନ୍ନସର୍ବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ||୧||

ନମସ୍ତେ ପ୍ରାଣ କ୍ରନ୍ଦାୟ ନମସ୍ତେ ସ୍ତନୟିତୃବେ ।

ନମସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ବିଦ୍ୟୁତେ ନମସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ବର୍ଷତେ ||୨||

ୟତ୍-ପ୍ରାଣ ସ୍ତନୟିତୁନାଭିକ୍ରନ୍ଦତ୍ୟୋଷଧୀଃ ।

ପ୍ର ବୀୟନ୍ତେ ଗର୍ଭାନ୍ନପତେଃପୋ ବହୁର୍ବି ଜାୟନ୍ତେ ||୩||

ୟତ୍-ପ୍ରାଣ ଋତାବାଗତେଃଭିକ୍ରନ୍ଦତ୍ୟୋଷଧୀଃ ।

ସର୍ବଂ ତଦା ପ୍ର ମୋଦତେ ଯଜ୍ଞିଂ ଚ ଭୂମ୍ୟାମଧି ||୪||

ୟଦା ପ୍ରାଣୋ ଅଭ୍ୟବର୍ଷୀଦ୍ୱର୍ଷେଣ ପୃଥିବୀଂ ମହୀମ୍ ।

ପଶବସ୍ତତ୍-ପ୍ର ମୋଦନ୍ତେ ମହୋ ବୈ ନୋ ଭବିଷ୍ୟତି ||୫||

ଅଭିବୃଷ୍ଟା ଓଷଧୟଃ ପ୍ରାଣେନ ସମବାଦିରନ୍ ।
ଆୟୁର୍ବେ ନଃ ପ୍ରାତୀତରଃ ସର୍ବା ନଃ ସୁରଭୀରକଃ ॥୬॥

ନମସ୍ତେ ଅସ୍ତ୍ରାୟତେ ନମୋ ଅସ୍ତ୍ର ପରାୟତେ ।
ନମସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ତିଷ୍ଠତ ଆସୀନାୟୋତ ତେ ନମଃ ॥୭॥

ନମସ୍ତେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରାଣତେ ନମୋ ଅସ୍ତ୍ରପାନତେ ।
ପରାଚୀନାୟ ତେ ନମଃ ପ୍ରତୀଚୀନାୟ ତେ ନମଃ ସର୍ବସ୍ତୈ ତ ଇଦଂ ନମଃ ॥୮॥

ୟା ତେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରିୟା ତନୁର୍ଯ୍ୟୋ ତେ ପ୍ରାଣ ପ୍ରେୟସୀ ।
ଅଥୋ ଯଦ୍-ଭେଷଜଂ ତବ ତସ୍ୟ ନୋ ଧେହି ଜୀବସେ ॥୯॥

ପ୍ରାଣଃ ପ୍ରଜା ଅନୁ ବସ୍ତେ ପିତା ପୁତ୍ରମିବ ପ୍ରିୟମ୍ ।
ପ୍ରାଣୋ ହ ସର୍ବସ୍ୟେଶ୍ଵରୋ ଯଜ୍ଞ ପ୍ରାଣତି ଯଜ୍ଞ ନ ॥୧୦॥

ପ୍ରାଣୋ ମୃତ୍ୟୁଃ ପ୍ରାଣସ୍ତକ୍ତା ପ୍ରାଣଂ ଦେବା ଉପାସତେ ।
ପ୍ରାଣୋ ହ ସତ୍ୟବାଦିନମୁତ୍ତମେ ଲୋକ ଆ ଦଧତ୍ ॥୧୧॥

ପ୍ରାଣୋ ବିରାଟ୍ ପ୍ରାଣୋ ଦେଷ୍ଟୀ ପ୍ରାଣଂ ସର୍ବ ଉପାସତେ ।
ପ୍ରାଣୋ ହ ସୂର୍ଯ୍ୟଶ୍ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ ପ୍ରାଣମାତୁଃ ପ୍ରଜାପତିମ୍ ॥୧୨॥

ପ୍ରାଣାପାନୌ ବ୍ରୀହିୟବାବନଭ୍ୱାନପ୍ରାଣ ଉଚ୍ୟତେ ।
ୟବେ ହ ପ୍ରାଣ ଆହିତୋଽପାନୋ ବ୍ରୀହିରୁଚ୍ୟତେ ॥୧୩॥

ଅପାନତି ପ୍ରାଣତି ପୁରୁଷୋ ଗର୍ଭେ ଅନ୍ତରା ।
ୟଦା ତ୍ୱଂ ପ୍ରାଣ ଜିନ୍ଦ୍ୱସ୍ୟଥ ସ ଜାୟତେ ପୁନଃ ॥୧୪॥

ପ୍ରାଣମାତୁର୍ମାତରିଶ୍ଵାନଂ ବାତୋ ହ ପ୍ରାଣ ଉଚ୍ୟତେ ।
ପ୍ରାଣୋ ହ ଭୂତଂ ଭବ୍ୟଂ ଚ ପ୍ରାଣୋ ସର୍ବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତମ୍ ॥୧୫॥

ଆଥର୍ବଣୀରାଜିରସୀର୍ଦ୍ଦେବୀର୍ମନୁଷ୍ୟଜା ଉତ ।

ଓଷଧୟଃ ପ୍ର ଜାୟନ୍ତେ ଯଦା ତ୍ୱଂ ପ୍ରାଣ ଜିନ୍ୟସି ॥୧୬॥

ଯଦା ପ୍ରାଣୋ ଅଭ୍ୟବର୍ଷୀଦ୍ୱର୍ଷେଣ ପୃଥିବୀଂ ମହୀମ୍ ।

ଓଷଧୟଃ ପ୍ର ଜାୟନ୍ତେଽଥୋ ଯାଃ କାଣ୍ଡ ବୀରୁଧଃ ॥୧୭॥

ୟସ୍ତେ ପ୍ରାଣେଦଂ ବେଦ ଯସ୍ମିଂଶ୍ଚାସି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତଃ ।

ସର୍ବେ ତସ୍ମୈ ବଲିଂ ହରାନମୁଷ୍ମିଲ୍ଲୋକ ଉତ୍ତମେ ॥୧୮॥

ୟଥା ପ୍ରାଣ ବଲିହୃତସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ସର୍ବାଃ ପ୍ରଜା ଇମାଃ ।

ଏବା ତସ୍ମୈ ବଲିଂ ହରାନ୍ୟସ୍ତା ଶୃଣବସ୍ତୁଗ୍ରବଃ ॥୧୯॥

ଅନ୍ତର୍ଗର୍ଭଶ୍ଚରତି ଦେବତାସ୍ତାଭୂତୋ ଭୂତଃ ସ ଉ ଜାୟନ୍ତେ ପୁନଃ ।

ସ ଭୂତୋ ଭବ୍ୟଂ ଭବିଷ୍ୟପ୍ତିତା ପୁତ୍ରଂ ପ୍ର ବିବେଶା ଶତୀଭିଃ ॥୨୦॥

ଏକଂ ପାଦଂ ନୋତ୍-ଶିଦତି ସଲିଲାଢ଼ଂସ ଉଚ୍ଚରନ୍ ।

ୟଦଙ୍ଗ ସ ତମୁତ୍-ଶିଦେନ୍ନୈବାଦ୍ୟ ନ ଶୁଃ ସ୍ୟାନ୍ନ ରାତ୍ରୀ ନାହଃ ସ୍ୟାନ୍ନ ବ୍ୟୁଛେହ୍ନଦା ତନ ॥୨୧॥

ଅଷ୍ଟାଚକ୍ରଂ ବର୍ତତ ଏକନେମି ସହସ୍ରାକ୍ଷରଂ ପ୍ର ପୁରୋ ନି ପଶ୍ମା ।

ଅର୍ଧେନ ବିଶ୍ୱଂ ଭୁବନଂ ଜଜାନ ଯଦସ୍ୟାର୍ଧଂ କତମଃ ସ କେତୁଃ ॥୨୨॥

ୟୋ ଅସ୍ୟ ବିଶ୍ୱଜନ୍ତୁନ ଇଶେ ବିଶ୍ୱସ୍ୟ ଚେଷ୍ଟତଃ ।

ଅନ୍ୟେଷୁ କ୍ଷିପ୍ରଧନ୍ୱନେ ତସ୍ମୈ ପ୍ରାଣ ନମୋଽସ୍ତୁ ତେ ॥୨୩॥

ୟୋ ଅସ୍ୟ ସର୍ବଜନ୍ତୁନ ଇଶେ ସର୍ବସ୍ୟ ଚେଷ୍ଟତଃ ।

ଅତନ୍ନୋ ବ୍ରହ୍ମଣା ଧୀରଃ ପ୍ରାଣୋ ମାନୁ ତିଷ୍ଠତୁ ॥୨୪॥

ଉର୍ଧ୍ୱଃ ସୁପ୍ତେଷୁ ଜାଗାର ନନ୍ୱ ତିର୍ଯ୍ୟକ୍-ନି ପଦ୍ୟତେ ।

ନ ସୁପ୍ତମସ୍ୟ ସୁପ୍ତେଷୁନ୍ନୁ ଶୁଶ୍ରାବ କଶ୍ଚନ ॥୨୫॥

ପ୍ରାଣ ମା ମୟୂର୍ବୃତୋ ନ ମଦନ୍ୟୋ ଭବିଷ୍ୟସି ।

ଅପାଂ ଗର୍ଭମିବ ଜୀବସେ ପ୍ରାଣ ବଧ୍ନାମି ତ୍ବା ମୟି ॥୨୬॥

॥ ଇତି ଦ୍ଵିତୀୟୋଽବସ୍ଥାବଳୀ ॥

(୧୧୫) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ପୁରୋତିଜାଗତବିରାଟଗର୍ଭା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧), ପଞ୍ଚପଦା ବୃହତୀଗର୍ଭା ବିରାଟ ଶକ୍ତରୀ (୨), ଉରୋବୃହତୀ (୩), ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୪-୫, ୨୪), ଶାକ୍ତରଗର୍ଭା ଚତୁଷ୍ପଦା ଜଗତୀ (୬), ବିରାଟଗର୍ଭା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୭), ପୁରୋତିଜାଗତା ବିରାଟ ଜଗତୀ (୮), ବୃହତୀଗର୍ଭା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୯), ଭୃଗିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୦), ଜଗତୀ (୧୧, ୧୩), ଶାକ୍ତରଗର୍ଭା ଚତୁଷ୍ପଦା ବିରାଟ ଜଗତୀ (୧୨), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୪, ୧୬-୨୨), ପୁରସ୍ତାଦ୍ ଜ୍ୟୋତି ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୫), ପୁରୋବାହ୍ନତାତିଜାଗତଗର୍ଭା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୩), ଏକବସାନା ଆର୍ତ୍ତୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୨୫), ମଧ୍ୟୋଜ୍ୟୋତିରୁଷ୍ଟିଗର୍ଭା ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୬) ।

ଦେବତା - ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ (୧-୨୬)

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀଷ୍ଟଂଶ୍ଚରତି ରୋଦସୀ ଉଭେ ତସ୍ମିନ୍ନେବାଃ ସଂମନସୋ ଭବନ୍ତି ।

ସ ଦାଧାର ପୃଥିବୀଂ ଦିବଂ ଚ ସ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଂ ତପସା ପିପର୍ତି ॥୧॥

ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣଂ ପିତରୋ ଦେବଜନାଃ ପୃଥଗ୍-ଦେବା ଅନୁସଂୟନ୍ତି ସର୍ବେ ।

ଗନ୍ଧର୍ବା ଏନମନ୍ଦାୟନ୍-ତ୍ରୟସ୍ତ୍ରିଂଶତ୍ରିଶତାଃ ଷଟ୍ପଦସ୍ରାଃ ସର୍ବାହ୍ଵସ ଦେବାଂସ୍ତପସା ପିପର୍ତି ॥୨॥

ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ଉପନୟନାନୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣଂ କୃଣୁତେ ଗର୍ଭମନ୍ତଃ ।

ତଂ ରାତ୍ରୀସ୍ତ୍ରସ୍ର ଉଦରେ ବିଭର୍ତି ତଂ ଜାତଂ ଦ୍ରଷ୍ଟୁମଭିସଂୟନ୍ତି ଦେବାଃ ॥୩॥

ଇୟଂ ସମିତ୍-ପୃଥିବୀ ଦ୍ୟୌର୍ଦ୍ଵିତୀୟୋତାନ୍ତରିକ୍ଷଂ ସମିଧା ପୃଣାତି ।

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସମିଧା ମେଖଲୟା ଶ୍ରମେଣ ଲୋକାଂସ୍ତପସା ପିପର୍ତି ॥୪॥

ପୂର୍ବୋ ଜାତୋ ବ୍ରହ୍ମଣୋ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଘର୍ମଂ ବସାନସ୍ତପସୋଦତିଷ୍ଠତ୍ ।

ତସ୍ମାଜ୍ଞାତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଂ ଦେବାଶ୍ଚ ସର୍ବେ ଅମୃତେନ ସାକମ୍ ॥୫॥

ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟେତି ସମିଧା ସମିଦଃ କାର୍ଷ୍ଣଂ ବସାନୋ ଦୀକ୍ଷିତୋ ଦୀର୍ଘଶୁଶ୍ରୁଃ ।
ସ ସଦ୍ୟ ଏତି ପୂର୍ବସ୍ନାଦୁତ୍ତରଂ ସମୁଦ୍ରଂ ଲୋକାନ୍ତ୍ରସଂଗୃହ୍ୟ ମୁଦୁରାଚରିକ୍ରତ୍ ॥୬॥

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଜନୟନ୍-ବ୍ରହ୍ମାପୋ ଲୋକଂ ପ୍ରଜାପତିଂ ପରମେଷ୍ଠିନଂ ବିରାଜନ୍ ।
ଗର୍ଭୋ ଭୂତ୍ବାମୃତସ୍ୟ ଯୋନାବିନ୍ଦ୍ରୋ ହ ଭୂତ୍ବାସୁରାଂସ୍ତତର୍ହ ॥୭॥

ଆଚାର୍ଯ୍ୟସ୍ତତଃ ନଭସୀ ଉଭେ ଇମେ ଉର୍ବୀ ଗମ୍ଭୀରେ ପୃଥିବୀଂ ଦିବଂ ଚ ।
ତେ ରକ୍ଷତି ତପସା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ତସ୍ମିନ୍ନେବାଃ ସଂମନସୋ ଭବନ୍ତି ॥୮॥

ଇମାଂ ଭୂମିଂ ପୃଥିବୀଂ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ଭିକ୍ଷାମା ଜଭାର ପ୍ରଥମୋ ଦିବଂ ଚ ।
ତେ କୃତ୍ବା ସମିଧାବୁପାସ୍ତେ ତୟୋରାପିତା ଭୁବନାନି ବିଶ୍ୱା ॥୯॥

ଅର୍ବାଗନ୍ୟଃ ପରୋ ଅନ୍ୟୋ ଦିବସ୍ତୃଷ୍ଟାଦ୍-ଶୁଦ୍ରା ନିଧୀ ନିହିତୌ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ୟ ।
ତୌ ରକ୍ଷତି ତପସା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ତକ୍ଲେବଲଂ କୃଣୁତେ ବ୍ରହ୍ମ ବିଦ୍ୱାନ୍ ॥୧୦॥

ଅର୍ବାଗନ୍ୟ ଇତୋ ଅନ୍ୟଃ ପୃଥିବ୍ୟା ଅଗ୍ନୀ ସମେତୋ ନଭସୀ ଅନ୍ତରେମେ ।
ତୟୋଃ ଶ୍ରୟନ୍ତେ ରଶ୍ମୟୋଽପି ଦୃଢାସ୍ତାନା ତିଷ୍ଠତି ତପସା ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ॥୧୧॥

ଅଭିକ୍ରନ୍ଦନ୍ସ୍ତନୟନ୍ନରୁଣଃ ଶିତିଙ୍ଗୋ ବୃହକ୍ଲେପୋଽନୁ ଭୂମୌ ଜଭାର ।
ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସିଞ୍ଚତି ସାନୌ ରେତଃ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ତେନ ଜୀବନ୍ତି ପ୍ରତିଶତ୍ସତସ୍ରଃ ॥୧୨॥

ଅଗ୍ନୌ ସୂର୍ଯ୍ୟେ ଚନ୍ଦ୍ରମସି ମାତରିଶ୍ୱନ୍-ବ୍ରହ୍ମଚାର୍ଯ୍ୟଘ୍ନୁ ସମିଧମା ଦଧାତି ।
ତାସାମର୍ଚୀଂଷି ପୃଥଗତ୍ରେ ଚରନ୍ତି ତାସାମାଜ୍ୟଂ ପୁରୁଷୋ ବର୍ଷମାପଃ ॥୧୩॥

ଆଚାର୍ଯ୍ୟୋ ମୃତ୍ୟୁର୍ବରୁଣଃ ସୋମ ଓଷଧୟଃ ପୟଃ ।
ଜୀମୂତା ଆସନ୍ନସଦ୍ଭାନସ୍ତ୍ରିରିଦଂ ସ୍ୱରାଭୃତମ୍ ॥୧୪॥

ଅମା ଘୃତଂ କୃଣୁତେ କେବଲମାଚାର୍ଯ୍ୟୋ ଭୂତ୍ବା ବରୁଣୋ ଯଦ୍ୟଦୈକ୍ଷତ୍-ପ୍ରଜାପତୌ ।
ତଦ୍-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରାୟଜ୍ଞସ୍ତାନ୍ନିତ୍ରୋ ଅଧ୍ୟାତ୍ମନଃ ॥୧୫॥

ଆଚାର୍ଯ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ପ୍ରଜାପତିଃ ।
ପ୍ରଜାପତିର୍ବି ରାଜତି ବିରାଡିନ୍ଦ୍ରୋଽଭବଦୃଶୀ ॥୧୭॥

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ତପସା ରାଜା ରାଷ୍ଟ୍ରଂ ବି ରକ୍ଷତି ।
ଆଚାର୍ଯ୍ୟେ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣମିଚ୍ଛତେ ॥୧୮॥

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ କନ୍ୟା ଯୁବାନଂ ବିନ୍ଦତେ ପତିମ୍ ।
ଅନନ୍ତାନ୍-ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣାଶ୍ୱେ ଘାସଂ ଜିଗୀଷତି ॥୧୯॥

ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ତପସା ଦେବା ମୃତ୍ୟୁମପାୟତ ।
ଇନ୍ଦ୍ରୋ ହ ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟେଣ ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ୱରାଭରତ୍ ॥୨୦॥

ଓଷଧୟୋ ଭୂତଭବ୍ୟମହୋରାତ୍ରେ ବନସ୍ତତିଃ ।
ସଂବସୁରଃ ସହର୍ତ୍ତୁଭିସ୍ତେ ଜାତା ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣଃ ॥୨୦॥

ପାର୍ଥିବା ଦିବ୍ୟାଃ ପଶବ ଆରଣ୍ୟା ଗ୍ରାମ୍ୟାଶ୍ଚ ଯେ ।
ଅପକ୍ଷାଃ ପକ୍ଷିଣଶ୍ଚ ଯେ ତେ ଜାତା ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣଃ ॥୨୧॥

ପୃଥକ୍ଚର୍ବେ ପ୍ରାଜାପତ୍ୟାଃ ପ୍ରାଣାନାତୁସୁ ବିଭ୍ରତି ।
ତାନ୍ନସର୍ବାନ୍-ବ୍ରହ୍ମ ରକ୍ଷତି ବ୍ରହ୍ମଚାରିଣ୍ୟାଭୃତମ୍ ॥୨୨॥

ଦେବାନାମେତପୁରିଷୁତମନଭ୍ୟାରୁଢ଼ଂ ଚରତି ରୋଚମାନମ୍ ।
ତସ୍ମାଜ୍ଜାତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠଂ ଦେବାଶ୍ଚ ସର୍ବେ ଅମୃତେନ ସାକମ୍ ॥୨୩॥

ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବ୍ରହ୍ମ ଭ୍ରାଜନ୍-ବିଭର୍ତି ତସ୍ମିନ୍ନେବା ଅଧି ବିଶ୍ୱେ ସମୋତାଃ ।
ପ୍ରାଣାପାନୌ ଜନୟନ୍ନାଦ୍ୟାନଂ ବାଚଂ ମନୋ ହୃଦୟଂ ବ୍ରହ୍ମ ମେଧାମ୍ ॥୨୪॥

ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରଂ ଯୁଗୋ ଅସ୍ଥାସୁ ଧେହ୍ୟନ୍ନଂ ରେତୋ ଲୋହିତମୁଦରମ୍ ॥୨୫॥

ତାନି କଳ୍ପନ୍-ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ସଲିଲସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠେ ତପୋଽତିଷ୍ଠଉପ୍ୟମାନଃ ସମୁଦ୍ରେ ।
ସ ସ୍ନାତୋ ବଭ୍ରୁଃ ପିଙ୍ଗଲଃ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ବହୁ ରୋଚତେ ॥୨୬॥

॥ ଇତି ଚତୁର୍ବିଂଶ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଅଥ ପଞ୍ଚବିଂଶ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

=====

(୧୧୭) ରକ୍ଷିଃ - ଶକ୍ତାତି । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୨୨), ବୃହତୀଗର୍ଭା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨୩) ।
ଦେବତା - ଚନ୍ଦ୍ରମା, ମନ୍ତ୍ରେନ୍ଦ୍ରାଃ ବା (୧-୨୩)

=====

ଅଗ୍ନିଂ ବ୍ରୁମୋ ବନସ୍ପତୀନୋଷଧୀରୁତ ବୀରୁଧଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଂ ବୃହସ୍ପତିଂ ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ବଂହସଃ ॥୧॥

ବ୍ରୁମୋ ରାଜାନଂ ବରୁଣଂ ମିତ୍ରଂ ବିଷ୍ଣୁମଥୋ ଭଗମ୍ ।
ଅଂଶଂ ବିବସ୍ପତ୍ତଂ ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ବଂହସଃ ॥୨॥

ବ୍ରୁମୋ ଦେବଂ ସବିତାରଂ ଧାତାରମୁତ ପୂଷଣମ୍ ।
ତୃଷ୍ଣାରମଗ୍ରିୟଂ ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ବଂହସଃ ॥୩॥

ଗନ୍ଧର୍ବାଘ୍ନରସୋ ବ୍ରୁମୋ ଅଶ୍ୱିନା ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ପତିମ୍ ।
ଅର୍ଯ୍ୟମା ନାମ ଯୋ ଦେବସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ବଂହସଃ ॥୪॥

ଅହୋରାତ୍ରେ ଇନ୍ଦ୍ରଂ ବ୍ରୁମଃ ସୂର୍ଯ୍ୟାଚନ୍ଦ୍ରମସାବୁଭା ।
ବିଶ୍ୱାନାଦିତ୍ୟାନ୍-ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ବଂହସଃ ॥୫॥

ବାତଂ ବ୍ରୁମଃ ପର୍ଜନ୍ୟମନ୍ତରିକ୍ଷମଥୋ ଦିଶଃ ।
ଆଶାଶ୍ଚ ସର୍ବା ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ବଂହସଃ ॥୬॥

ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁ ମା ଶପଥ୍ୟାଦହୋରାତ୍ରେ ଅଥୋ ଭଷାଃ ।
ସୋମୋ ମା ଦେବୋ ମୁଞ୍ଚିତୁ ଯମାଦୁଷ୍ଣନ୍ତମା ଇତି ॥୭॥

ପାର୍ଥିବା ଦିବ୍ୟାଃ ପଶବ ଆରଣ୍ୟା ଉତ ଯେ ମୃଗାଃ ।
ଶକୁନ୍ତାନପକ୍ଷିଣୋ ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୮॥

ଭବାଶର୍ବାବିଦଂ ବ୍ରୁମୋ ରୁଦ୍ରଂ ପଶୁପତିଶ୍ଚ ଯଃ ।
ଇଷୁର୍ଯ୍ୟ ଏଷାଂ ସଂବିଦୁ ତା ନଃ ସନ୍ତୁ ସଦା ଶିବାଃ ॥୯॥

ଦିବଂ ବ୍ରୁମୋ ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ଭୂମିଂ ଯକ୍ଷାଣି ପର୍ବତାନ୍ ।
ସମୁଦ୍ରା ନଦ୍ୟୋ ବେଶନ୍ତାସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୦॥

ସପ୍ତର୍ଷୀନ୍ଦ୍ରା ଇଦଂ ବ୍ରୁମୋଽପୋ ଦେବୀଃ ପ୍ରଜାପତିମ୍ ।
ପିତୃରନ୍ୟମଶ୍ରେଷ୍ଠାନ୍-ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୧॥

ୟେ ଦେବା ଦିବିଷଦୋ ଅନ୍ତରିକ୍ଷସଦଶ୍ଚ ଯେ ।
ପୃଥିବ୍ୟାଂ ଶକ୍ରା ଯେ ଶ୍ରୀତାସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୨॥

ଆଦିତ୍ୟା ରୁଦ୍ରା ବସବୋ ଦିବି ଦେବା ଅଥର୍ବାଣଃ ।
ଅଙ୍ଗିରସୋ ମନୀଷିଣସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୩॥

ୟଞ୍ଜିଂ ବ୍ରୁମୋ ଯଜମାନମୃତଃ ସାମାନି ଭେଷଜା ।
ୟଜୁଂଷି ହୋତ୍ରା ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୪॥

ପଞ୍ଚି ରାଜ୍ୟାନି ବୀରୁଧାଂ ସୋମଶ୍ରେଷ୍ଠାନି ବ୍ରୁମଃ ।
ଦର୍ଭୋ ଭଙ୍ଗୋ ଯବଃ ସହସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୫॥

ଅରାୟାନ୍-ବ୍ରୁମୋ ରକ୍ଷାଂସି ସର୍ପାନ୍ପୁଣ୍ୟଜନାନ୍ପିତୃଋନ୍ ।
ମୃତ୍ୟୁନେକଶତଂ ବ୍ରୁମସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିନ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୬॥

ରତୁନ୍-ବ୍ରୁମ ରତୁପତୀନାର୍ତବାନୁତ ହାୟନାନ୍ ।
ସମାଃ ସଂବସରାନ୍ ମାସାଂସ୍ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୭॥

ଏତ ଦେବା ଦକ୍ଷିଣତଃ ପଶ୍ଚାତ୍-ପ୍ରାଞ୍ଚି ଉଦେତ ।
ପୁରସ୍ତାଦୁତ୍ତରାଞ୍ଚକ୍ରା ବିଶ୍ୱେ ଦେବାଃ ସମେତ୍ୟ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୮॥

ବିଶ୍ୱାନ୍ଦେବାନିଦଂ ବ୍ରୁମଃ ସତ୍ୟସଂଧାନୃତାବୃଧଃ ।
ବିଶ୍ୱାଭିଃ ପତ୍ନୀଭିଃ ସହ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ତୁଂହସଃ ॥୧୯॥

ସର୍ବାନ୍ଦେବାନିଦଂ ବ୍ରୁମଃ ସତ୍ୟସଂଧାନୃତାବୃଧଃ ।
ସର୍ବାଭିଃ ପତ୍ନୀଭିଃ ସହ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ତୁଂହସଃ ॥୨୦॥

ଭୂତଂ ବ୍ରୁମୋ ଭୂତପତିଂ ଭୂତାନାମୁତ ଯ୍ଯେ ବଶୀ ।
ଭୂତାନି ସର୍ବା ସଂଗତ୍ୟ ତେ ନୋ ମୁଞ୍ଚିତ୍ତୁଂହସଃ ॥୨୧॥

ୟା ଦେବୀଃ ପଞ୍ଚି ପ୍ରତିଶୋ ଯେ ଦେବା ଦ୍ୱାଦଶର୍ତବଃ ।
ସଂବସରସ୍ୟା ଯେ ଦଂଷ୍ଟ୍ରାସ୍ତେ ନଃ ସନ୍ତୁ ସଦା ଶିବାଃ ॥୨୨॥

ୟନ୍ନାତଲୀ ରଥକ୍ରୀତମମୃତଂ ବେଦ ଭେଷଜମ୍ ।
ତଦିନ୍ଦ୍ରୋ ଅୟୁ ପ୍ରାବେଶୟତ୍ତଦାପୋ ଦତ୍ତ ଭେଷଜମ୍ ॥୨୩॥

॥ ଇତି ତୃତୀୟୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୧୧|୭) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୫, ୬-୨୦, ୨୩-୨୭),
ବାର୍ହତପରା ପୁର ଉଷ୍ବିକ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୬), ସ୍ୱରାଟ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨୧), ବିରାଟ୍ ପଥ୍ୟାବୃହତୀ (୨୨) ।
ଦେବତା - ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟଃ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମମ୍ (୧-୨୭)

=====

ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ନାମ ରୂପଂ ଚୋଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଲୋକ ଆହିତଃ ।
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଇନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚାଗ୍ନିଶ୍ଚ ବିଶ୍ୱମନ୍ତଃ ସମାହିତମ୍ ॥୧॥

ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ବିଶ୍ଵଂ ଭୂତଂ ସମାହିତମ୍ ।
ଆପଃ ସମୁଦ୍ର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଚନ୍ଦ୍ରମା ବାତ ଆହିତଃ ॥୭॥

ସନ୍ନୁଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଅସଂଶ୍ଳୋଭୌ ମୃତ୍ୟୁର୍ବାଜଃ ପ୍ରଜାପତିଃ ।
ଲୌକ୍ୟା ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଆୟତ୍ତା ବ୍ରହ୍ମ ଦ୍ରଷ୍ଟାପି ଶ୍ରୀର୍ମୟି ॥୮॥

ଦୃଢୋ ଦୃଢ଼ହସ୍ତିରୋ ନ୍ୟା ବ୍ରହ୍ମ ବିଶ୍ଵସୃଜୋ ଦଶ ।
ନାଭିମିବ ସର୍ବତଶ୍ଚକ୍ରମୁଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଦେବତାଃ ଶ୍ରୀତାଃ ॥୯॥

ରକ୍ଷାମ ଯଜୁରୁଚ୍ଛିଷ୍ଟ ଉଦ୍ଘୀଥଃ ପ୍ରସ୍ତୁତଂ ସୁତମ୍ ।
ହିଙ୍ଗାର ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ସ୍ଵରଃ ସାମ୍ନୋ ମେତିଷ୍ଠ ତନ୍ନୟି ॥୧୦॥

ଐନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନଂ ପାବମାନଂ ମହାନାମ୍ନୀର୍ମହାବ୍ରତମ୍ ।
ଉଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଯଜ୍ଞସ୍ୟାଙ୍ଗାନ୍ୟନ୍ତର୍ଗତ ଇବ ମାତରି ॥୧୧॥

ରାଜସୂୟଂ ବାଜପେୟମଗ୍ନିଷ୍ଠୋମସ୍ତଦଧିରଃ ।
ଅର୍କାଶ୍ଵମେଧାବୁଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଜୀବବର୍ହିର୍ମଦିତ୍ତମଃ ॥୧୨॥

ଅଗ୍ନ୍ୟାଧେୟମଥୋ ଦୀକ୍ଷା କାମପ୍ରଶ୍ନୟସା ସହ ।
ଉସନ୍ନା ଯଜ୍ଞାଃ ସତ୍ରାଶ୍ଵାଂଚ୍ଛିଷ୍ଟେଽପି ସମାହିତାଃ ॥୧୩॥

ଅଗ୍ନିହୋତ୍ରଂ ଚ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଚ ବଷଟ୍କାରୋ ବ୍ରତଂ ତପଃ ।
ଦକ୍ଷିଣେଷ୍ଠଂ ପୂର୍ତ୍ତଂ ଚୌଚ୍ଛିଷ୍ଟେଽପି ସମାହିତାଃ ॥୧୪॥

ଏକରାତ୍ରୋ ଦ୍ଵିରାତ୍ରଃ ସଦ୍ୟଃକ୍ରୀଃ ପ୍ରକ୍ରୀରୁକ୍ଥ୍ୟଃ ।
ଓତଂ ନିହିତମୁଚ୍ଛିଷ୍ଟେ ଯଜ୍ଞସ୍ୟାଶୁନି ବିଦ୍ୟୟା ॥୧୫॥

ଚତୁରାତ୍ରଃ ପଞ୍ଚିରାତ୍ରଃ ଷଡ୍ରାତ୍ରଶ୍ଳୋଭୟଃ ସହ ।
ଷୋଡଶୀ ସପ୍ତରାତ୍ରଶ୍ଳୋଚ୍ଛିଷ୍ଟାଢ୍ଵଜ୍ଞିରେ ସର୍ବେ ଯେ ଯଜ୍ଞା ଅମୃତେ ହିତାଃ ॥୧୬॥

ପ୍ରତୀହାରୋ ନିଧନଂ ବିଶ୍ୱଜିଜ୍ଞାସିତମ୍ଭୟଃ ।
ସାହାସିରାତ୍ରାବୁଦ୍ଧିଷ୍ଠେ ଦ୍ୱାଦଶାହୋଽପି ତନ୍ମୟି ॥୧୭॥

ସୁନୃତା ସଂନତିଃ କ୍ଷେମଃ ସ୍ୱଧୋର୍ଜାମୃତଂ ସହଃ ।
ଉଦ୍ଧିଷ୍ଠେ ସର୍ବେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଃ କାମାଃ କାମେନ ତାତ୍ପର୍ୟଃ ॥୧୮॥

ନବ ଭୂମୀଃ ସମୁଦ୍ରା ଉଦ୍ଧିଷ୍ଠେଽପି ଶ୍ରୀତା ଦିବଃ ।
ଆ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ଭାତୁ୍ୟକ୍ଷିଷ୍ଠେଽହୋରାତ୍ରେ ଅପି ତନ୍ମୟି ॥୧୯॥

ଉପହବ୍ୟଂ ବିଷ୍ଣୁବନ୍ଧଂ ଯେ ତ ଯଜ୍ଞା ଗୁହା ହିତାଃ ।
ବିଭର୍ତ୍ତି ଭର୍ତ୍ତା ବିଶ୍ୱସ୍ୟୋକ୍ଷିଷ୍ଠୋ ଜନିତୁଃ ପିତା ॥୨୦॥

ପିତା ଜନିତୁରୁଦ୍ଧିଷ୍ଠୋଽସୋଃ ପୌତ୍ରଃ ପିତାମହଃ ।
ସ କ୍ଷିୟତି ବିଶ୍ୱସ୍ୟେଶାନୋ ବୃଷା ଭୂମ୍ୟାମତିହ୍ୟଃ ॥୨୧॥

ରତଂ ସତ୍ୟଂ ତପୋ ରାଷ୍ଟ୍ରଂ ଶ୍ରମୋ ଧର୍ମଶ୍ଚ କର୍ମ ତ ।
ଭୂତଂ ଭବିଷ୍ୟଦୁଦ୍ଧିଷ୍ଠେ ବୀର୍ଯ୍ୟଂ ଲକ୍ଷ୍ମୀର୍ବଲଂ ବଲେ ॥୨୨॥

ସମୃଦ୍ଧିରୋଜ ଆକୃତିଃ କ୍ଷତ୍ରଂ ରାଷ୍ଟ୍ରଂ ଷଡ୍ଭବ୍ୟଃ ।
ସଂବସ୍ତ୍ରୋଽଧ୍ୟୁକ୍ଷିଷ୍ଠ ଇତା ପ୍ରେଷା ଗ୍ରହା ହବିଃ ॥୨୩॥

ଚତୁର୍ହୋତାର ଆପ୍ରିୟଶ୍ଚାତୁର୍ମାସ୍ୟାନି ନୀବିଦଃ ।
ଉଦ୍ଧିଷ୍ଠେ ଯଜ୍ଞା ହୋତ୍ରାଃ ପଶୁବନ୍ଧାସ୍ତଦିଷ୍ଠୟଃ ॥୨୪॥

ଅର୍ଧମାସାଶ୍ଚ ମାସାଶ୍ଚାର୍ତ୍ତବା ଋତୁଭିଃ ସହ ।
ଉଦ୍ଧିଷ୍ଠେ ଘୋଷିଣୀରାପଃ ସ୍ତନୟିତୁଃ ଶୁତିର୍ମହୀ ॥୨୫॥

ଶର୍କରାଃ ସିକତା ଅଶ୍ମାନ ଓଷଧୟୋ ବୀରୁଧସ୍ତଶା ।
ଅଭ୍ରାଣି ବିଦ୍ୟୁତୋ ବର୍ଷମୁଦ୍ଧିଷ୍ଠେ ସଂଶ୍ରୀତା ଶ୍ରୀତା ॥୨୬॥

ରାଜିଃ ପ୍ରାପ୍ତିଃ ସମାପ୍ତିର୍ଯ୍ୟାପ୍ତିର୍ମହ ଏଧତୁଃ ।
ଅତ୍ୟାପ୍ତିରୁକ୍ତିଷ୍ଟେ ଭୂତିଷ୍ଟାହିତା ନିହିତା ହିତା ॥୨୨॥

ଯଜ ପ୍ରାଣତି ପ୍ରାଣେନ ଯଜ ପଶ୍ୟତି ଚକ୍ଷୁଷା ।
ଉକ୍ତିଷ୍ଟାଢ଼ଈରେ ସର୍ବେ ଦିବି ଦେବା ଦିବିଶ୍ରୀତଃ ॥୨୩॥

ରତଃ ସାମାନି ଛନ୍ଦାଂସି ପୁରାଣଂ ଯଜୁଷା ସହ ।
ଉକ୍ତିଷ୍ଟାଢ଼ଈରେ ସର୍ବେ ଦିବି ଦେବା ଦିବିଶ୍ରୀତଃ ॥୨୪॥

ପ୍ରାଣାପାନୌ ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରମକ୍ଷିତିଶ୍ଚ କ୍ଷିତିଶ୍ଚ ଯା ।
ଉକ୍ତିଷ୍ଟାଢ଼ଈରେ ସର୍ବେ ଦିବି ଦେବା ଦିବିଶ୍ରୀତଃ ॥୨୫॥

ଆନନ୍ଦା ମୋଦାଃ ପ୍ରମୁଦୋଽଭୀମୋଦମୁଦଶ୍ଚ ଯେ ।
ଉକ୍ତିଷ୍ଟାଢ଼ଈରେ ସର୍ବେ ଦିବି ଦେବା ଦିବିଶ୍ରୀତଃ ॥୨୬॥

ଦେବାଃ ପିତରୋ ମନୁଷ୍ୟା ଗନ୍ଧର୍ବାପ୍ସରସଶ୍ଚ ଯେ ।
ଉକ୍ତିଷ୍ଟାଢ଼ଈରେ ସର୍ବେ ଦିବି ଦେବା ଦିବିଶ୍ରୀତଃ ॥୨୭॥

=====

(୧୧।୮) ଋଷିଃ - କୌରୁପଥି । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୩୨, ୩୪), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୩୩) ।
ଦେବତା - ମନ୍ତ୍ରୀଃ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମନ୍ (୧-୩୪)

=====

ଯଜ୍ଞନ୍ୟୈର୍ଜାୟାମାବହସ୍ରଂକଳ୍ମସ୍ୟ ଗୃହାଦପି ।
କ ଆସଂ ଜନ୍ୟାଃ କେ ବରାଃ କ ଉ ଜ୍ୟେଷ୍ଠବରୋଽଭବତ୍ ॥୧॥

ତପଶ୍ଚୈବାସ୍ତ୍ରାଂ କର୍ମ ଚାନ୍ତର୍ମହତ୍ୟର୍ଣ୍ଣବେ ।
ତ ଆସଂ ଜନ୍ୟାସ୍ତେ ବରା ବ୍ରହ୍ମ ଜ୍ୟେଷ୍ଠବରୋଽଭବତ୍ ॥୨॥

ଦଶ ସାକମଜାୟନ୍ତ ଦେବା ଦେବେଭ୍ୟଃ ପୁରା ।
ୟୋ ବୈ ତାନ୍ନିଦ୍ୟାତ୍-ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ସ ବା ଅଦ୍ୟ ମହଦ୍‌ଦେବ୍ ॥୩॥

ପ୍ରାଣାପାନୌ ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରମକ୍ଷିତିଶ୍ଚ କ୍ଷିତିଶ୍ଚ ଯୁ ।
ବ୍ୟାନୋଦାନୌ ବାତ୍-ମନସ୍ତେ ବା ଆକୃତିମାବହନ୍ ॥୪॥

ଅଜାତା ଆସନ୍ନୁତବୋଽଥୋ ଧାତା ବୃହସ୍ପତିଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ ଅଶ୍ୱିନା ତର୍ହି କଂ ତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠମୁପାସତ ॥୫॥

ତପଶ୍ଚୈବାସ୍ତ୍ରାଂ କର୍ମ ତାନ୍ତର୍ମହତ୍ୟର୍ଣ୍ଣବେ ।
ତପୋ ହ ଜଜ୍ଞେ କର୍ମଣସ୍ତତ୍ତେ ଜ୍ୟେଷ୍ଠମୁପାସତ ॥୬॥

ୟେତ ଆସୀଦ୍-ଭୂମିଃ ପୂର୍ବା ଯୁମକ୍ଷାତୟ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଃ ।
ୟୋ ବୈ ତାଂ ବିଦ୍ୟାନ୍ ନାମଥା ସ ମନ୍ୟେତ ପୁରାଣବିତ୍ ॥୭॥

କୁତ ଇନ୍ଦ୍ରଃ କୁତଃ ସୋମଃ କୁତୋ ଅଗ୍ନିରଜାୟତ ।
କୁତସ୍ତୃଷ୍ଣା ସମଭବକ୍କୁତୋ ଧାତାଜାୟତ ॥୮॥

ଇନ୍ଦ୍ରାଦିନ୍ଦ୍ରଃ ସୋମାସୋମୋ ଅଗ୍ନୈରଗ୍ନିରଜାୟତ ।
ତୃଷ୍ଣା ହ ଜଜ୍ଞେ ତୃଷ୍ଣୁର୍ଧାତୁର୍ଧାତାଜାୟତ ॥୯॥

ୟେ ତ ଆସନ୍ନଶ ଜାତା ଦେବା ଦେବେଭ୍ୟଃ ପୁରା ।
ପୁତ୍ରେଭ୍ୟୋ ଲୋକଂ ଦତ୍ତ୍ୱା କସ୍ତ୍ରିଂସ୍ତେ ଲୋକ ଆସତେ ॥୧୦॥

ୟଦା କେଶାନସ୍ଥି ସ୍ନାବ ମାଂସଂ ମଜ୍ଜାନମାଭରତ୍ ।
ଶରୀରଂ କୃତ୍ୱା ପାଦବକ୍ତ୍ରଂ ଲୋକମନ୍ନୁ ପ୍ରାବିଶତ୍ ॥୧୧॥

କୁତଃ କେଶାନ୍-କୁତଃ ସ୍ନାବ କୁତୋ ଅସ୍ଥୀନ୍ୟାଭରତ୍ ।
ଅଙ୍ଗା ପର୍ବାଣି ମଜ୍ଜାନଂ କୋ ମାଂସଂ କୁତ ଆଭରତ୍ ॥୧୨॥

ସଂସିତୋ ନାମ ତେ ଦେବା ଯେ ସଂଭାରାହସମଭରନ୍ ।
ସର୍ବଂ ସଂସିତ୍ୟ ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଦେବାଃ ପୁରୁଷମାବିଶନ୍ ॥୧୩॥

ଉରୁ ପାଦାବଷ୍ଠୀବନ୍ତୋ ଶିରୋ ହସ୍ତାବଧୋ ମୁଖମ୍ ।
ପୃଷ୍ଠୀର୍ବର୍ଜହ୍ୟ ପାର୍ଶ୍ବେ କସ୍ତୁରମଦଧାଦୃଷିଃ ॥୧୪॥

ଶିରୋ ହସ୍ତାବଧୋ ମୁଖଂ ଜିହ୍ବାଂ ଗ୍ରୀବାଶ୍ଚ କୀଳସାଃ ।
ତ୍ୱଚା ପ୍ରାବୃତ୍ୟ ସର୍ବଂ ତସ୍ରଂଧା ସମଦଧାନ୍ନହୀ ॥୧୫॥

ୟଃଶ୍ଚରୀରମଶୟନ୍ତଂଧୟା ସଂହିତଂ ମହତ୍ ।
ୟେନେଦମଦ୍ୟ ରୋଚତେ କୋ ଅସ୍ମିନ୍ନୃଷ୍ଟମାଭରତ୍ ॥୧୬॥

ସର୍ବେ ଦେବା ଉପାଶିକ୍ଷନ୍ତଦଜାନାଦୃଧୁଃ ସତୀ ।
ଇଶା ବଶସ୍ୟ ଯା ଜାୟା ସାସ୍ମିନ୍ନୃଷ୍ଟମାଭରତ୍ ॥୧୭॥

ୟଦା ତୁଷ୍ଟା ବ୍ୟତୃଣପିତା ତୁଷ୍ଟର୍ଯ୍ ଉତ୍ତରଃ ।
ଗୃହଂ କୃତ୍ୱା ମର୍ତ୍ତ୍ୟଂ ଦେବାଃ ପୁରୁଷମାବିଶନ୍ ॥୧୮॥

ସ୍ୱପ୍ନୋ ବୈ ତନ୍ମୁନିରୂତିଃ ପାପ୍ଲାନୋ ନାମ ଦେବତାଃ ।
ଜରା ଖାଲତ୍ୟଂ ପାଲିତ୍ୟଂ ଶରୀରମନୁ ପ୍ରାବିଶନ୍ ॥୧୯॥

ସ୍ତେୟଂ ଦୁଷ୍ଟତଂ ବୃଜିନଂ ସତ୍ୟଂ ଯଜ୍ଞୋ ଯଶୋ ବୃହତ୍ ।
ବଲଂ ଚ କ୍ଷତ୍ରମୋଜଶ୍ଚ ଶରୀରମନୁ ପ୍ରାବିଶନ୍ ॥୨୦॥

ଭୂତିଶ୍ଚ ବା ଅଭୂତିଶ୍ଚ ରାତୟୋଃରାତୟଶ୍ଚ ଯାଃ ।
ସୁଧଶ୍ଚ ସର୍ବାସ୍ତୃଷ୍ଣାଶ୍ଚ ଶରୀରମନୁ ପ୍ରାବିଶନ୍ ॥୨୧॥

ନିନ୍ଦାଶ୍ଚ ବା ଅନିନ୍ଦାଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞ ହତ୍ରେତି ନେତି ଚ ।
ଶରୀରଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଦକ୍ଷିଣାଶ୍ରଦ୍ଧା ତାନୁ ପ୍ରାବିଶନ୍ ॥୨୨॥

ବିଦ୍ୟାଶ୍ଚ ବା ଅବିଦ୍ୟାଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞାନ୍ୟଦୁପଦେଶ୍ୟମ୍ ।
 ଶରୀରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରାବିଶଦୃଚଃ ସାମାଧୋ ଯଜ୍ଞଃ ॥୨୩॥
 ଆନନ୍ଦା ମୋଦାଃ ପ୍ରମୁଦୋଽଭୀମୋଦମୁଦଶ୍ଚ ଯେ ।
 ହସୋ ନରିଷ୍ଟା ନୃତ୍ତାନି ଶରୀରମନୁ ପ୍ରାବିଶନ୍ ॥୨୪॥
 ଆଲାପାଶ୍ଚ ପ୍ରଲାପାଶ୍ଚାଭୀଲାପଲପଶ୍ଚ ଯେ ।
 ଶରୀରଂ ସର୍ବେଂ ପ୍ରାବିଶନ୍ନାୟୁଜଃ ପ୍ରୟୁଜୋ ଯୁଜଃ ॥୨୫॥
 ପ୍ରାଶାପାନୌ ଚକ୍ଷୁଃ ଶ୍ରୋତ୍ରମକ୍ଷିତିଶ୍ଚ କ୍ଷିତିଶ୍ଚ ଯା ।
 ବ୍ୟାନୋଦାନୌ ବାତ୍-ମନଃ ଶରୀରେଣ ତ ଇୟନ୍ତେ ॥୨୬॥
 ଆଶିଷଶ୍ଚ ପ୍ରଶିଷଶ୍ଚ ସଂଶିଷୋ ବିଶିଷଶ୍ଚ ଯାଃ ।
 ଚିତ୍ତାନି ସର୍ବେ ସଂକଳ୍ପାଃ ଶରୀରମନୁ ପ୍ରାବିଶନ୍ ॥୨୭॥
 ଆସ୍ତ୍ରେୟାଶ୍ଚ ବାସ୍ତ୍ରେୟାଶ୍ଚ ତ୍ବରଣାଃ କୃପଣାଶ୍ଚ ଯାଃ ।
 ଗୁହ୍ୟାଃ ଶୁକ୍ରା ସ୍ଥୂଳା ଅପସ୍ତ୍ରା ବୀଭସ୍ରାବସାଦୟନ୍ ॥୨୮॥
 ଅସ୍ଥି କୃତ୍ବା ସମିଧଂ ତଦଷ୍ଟାପୋ ଅସାଦୟନ୍ ।
 ରେତଃ କୃତ୍ବାଜ୍ୟଂ ଦେବାଃ ପୁରୁଷମାବିଶନ୍ ॥୨୯॥
 ଯା ଆପୋ ଯାଶ୍ଚ ଦେବତା ଯା ବିରାଡ୍ ବ୍ରହ୍ମଣା ସହ ।
 ଶରୀରଂ ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରାବିଶଚ୍ଛରୀରେଽପି ପ୍ରଜାପତିଃ ॥୩୦॥
 ସୂର୍ଯ୍ୟଶ୍ଚକ୍ଷୁର୍ବାତଃ ପ୍ରାଣଂ ପୁରୁଷସ୍ୟ ବି ଭେଜିରେ ।
 ଅଥାସ୍ୟେତରମାତ୍ମାନଂ ଦେବାଃ ପ୍ରାୟଚ୍ଛନ୍ନଗ୍ନୟେ ॥୩୧॥
 ତସ୍ମାଦ୍ଭୈ ବିଦ୍ବାନ୍ପୁରୁଷମିଦଂ ବ୍ରହ୍ମେତି ମନ୍ୟତେ ।
 ସର୍ବା ହ୍ୟସ୍ମିନ୍ନେବତା ଗାବୋ ଗୋଷ୍ଠ ଇବାସତେ ॥୩୨॥

ପ୍ରଥମେନ ପ୍ରମାରେଣ ତ୍ରେଧା ବିଷ୍ଣୁର୍-ବି ଗଚ୍ଛତି ।
ଅଦ ଏକେନ ଗଚ୍ଛତ୍ୟଦ ଏକେନ ଗଚ୍ଛତୀହିକେନ ନି ସେବତେ ॥୩୩॥

ଅପ୍ନୁ ପ୍ରୀମାସୁ ବୃଦ୍ଧାସୁ ଶରୀରମନ୍ତ୍ରରା ହିତମ୍ ।
ତସ୍ମିନ୍ନିବୋଧ୍ୟନ୍ତରା ତସ୍ମାନ୍ନିବୋଧ୍ୟୁତ୍ୟତେ ॥୩୪॥

॥ ଇତି ଚତୁର୍ଥୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୧୧|୯) ରକ୍ଷିଃ - କାଙ୍କାୟନ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ର୍ୟବସାନା ସପ୍ତପଦା ବିରାଟ୍ ଶକ୍ତରୀ (୧), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୫-୮, ୧୦, ୧୨-୧୩, ୧୮-୨୧), ପୁରୋଷିକ୍ (୩), ତ୍ର୍ୟବସାନା ଉଷ୍ମିକ୍ ବୃହତୀ ଗର୍ଭା ପରାତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ ଷଟ୍ପଦା ଅତିଜଗତୀ (୪), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୯, ୧୧, ୧୪, ୨୩, ୨୬), ତ୍ର୍ୟବସାନା ସପ୍ତପଦା ଶକ୍ତରୀ (୧୫, ୨୨, ୨୪-୨୫), ତ୍ର୍ୟବସାନା ପଞ୍ଚପଦା ବିରାଟ୍ ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ଜ୍ୟୋତି ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୭), ତ୍ରିପଦା ଗାୟତ୍ରୀ (୨୭) । ଦେବତା - ଅର୍ବୁଦିଃ (୧-୨୭)

=====

ୟେ ବାହବୋ ଯା ଇଷବୋ ଧନ୍ୱନାଂ ବୀର୍ଯ୍ୟାଣି ଚ ।
ଅସୀନ୍‌ପରଶୁନାୟୁଧଂ ଚିତ୍ତାକୃତଂ ଚ ଯଦ୍-ଧୃଦି ।
ସର୍ବଂ ତଦର୍ବୁଦେ ତ୍ୱମମିତ୍ରେଭ୍ୟୋ ଦୃଶେ କୁରୁଦାରାଂଶ୍ଚ ପ୍ର ଦର୍ଶୟ ॥୧॥

ଉତ୍ତିଷ୍ଠତ ସଂ ନହ୍ୟଧ୍ୱଂ ମିତ୍ରା ଦେବଜନା ଯୁୟମ୍ ।
ସଂଦୃଷ୍ଟା ଗୁପ୍ତା ବଃ ସନ୍ତୁ ଯା ନୋ ମିତ୍ରାଣ୍ୟର୍ବୁଦେ ॥୨॥

ଉତ୍ତିଷ୍ଠତମା ରତ୍ନେତାମାଦାନସଂଦାନାଭ୍ୟାମ୍ ।
ଅମିତ୍ରାଣାଂ ସେନା ଅଭି ଧଉମର୍ବୁଦେ ॥୩॥

ଅର୍ବୁଦିର୍ନାମ ଯୋ ଦେବ ଇଶାନଶ୍ଚ ନ୍ୟର୍ବୁଦିଃ ।
ୟାଭ୍ୟାମନ୍ତରିକ୍ଷମାବୃତମିୟଂ ଚ ପୃଥିବୀ ମହୀ ।
ତାଭ୍ୟାମିନ୍ଦ୍ରମେଦିଭ୍ୟାମହଂ ଜିତମନ୍ତ୍ରେମି ସେନୟା ॥୪॥

ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ତ୍ବଂ ଦେବଜନାର୍ତ୍ତଦେ ସେନୟା ସହ ।
ଭଞ୍ଜନମିତ୍ରାଣାଂ ସେନାଂ ଭୋଗେଭିଃ ପରି ବାରୟ ॥୫॥

ସପ୍ତ ଜାତାନ୍ୟାର୍ତ୍ତଦ ଉଦାରାଣାଂ ସମୀକ୍ଷୟନ୍ ।
ତେଭିଷ୍ଠମାଜ୍ୟେ ହୃତେ ସର୍ବେରୁତ୍ତିଷ୍ଠ ସେନୟା ॥୬॥

ପ୍ରତିଘ୍ନାନାଶୁମୁଖୀ କୃଧୁକର୍ଣ୍ଣୀ ଚ କ୍ରୋଗତୁ ।
ବିକେଶୀ ପୁରୁଷେ ହତେ ରଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୭॥

ସଂକର୍ଷନ୍ତୀ କରୁକରଂ ମନସା ପୁତ୍ରମିଚ୍ଛନ୍ତୀ ।
ପତିଂ ଭ୍ରାତରମାସ୍ତ୍ରାନ୍ନଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୮॥

ଅଲିକୁବା ଜାଷ୍ଠମଦା ଗୃଧ୍ରାଃ ଶ୍ୟେନାଃ ପତତ୍ରିଣାଃ ।
ଧ୍ୱାତ୍-କ୍ଷାଃ ଶକୁନୟସ୍ତୃପ୍ୟାନ୍ତୁମିତ୍ରେଷୁ ସମୀକ୍ଷୟନ୍ନଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୯॥

ଅଥୋ ସର୍ବଂ ଶ୍ଯାପଦଂ ମକ୍ଷିକା ତୃପ୍ୟତୁ କ୍ରିମିଃ ।
ପୌରୁଷେୟୋଽପି କୁଶପେ ରଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୧୦॥

ଆ ଗୃହ୍ଣୀତଂ ସଂ ବୃହତଂ ପ୍ରାଣାପାନାନ୍ୟାର୍ତ୍ତଦେ ।
ନିବାଶା ଘୋଷାଃ ସଂ ଯୁକ୍ତମିତ୍ରେଷୁ ସମୀକ୍ଷୟନ୍ନଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୧୧॥

ଉଦ୍ଦେପୟ ସଂ ବିଜନ୍ତାଂ ଭିୟମିତ୍ରାନ୍ତୁସଂ ସୃଜ ।
ଉରୁଗ୍ରାହୈର୍ବାହୁଲ୍ଲୈର୍ବିଧ୍ୟାମିତ୍ରାନ୍ୟାର୍ତ୍ତଦେ ॥୧୨॥

ମୁହ୍ୟନ୍ତେଷାଂ ବାହବଶ୍ଚିତ୍ତାକୃତଂ ଚ ଯଦ୍-ଧୃଦି ।
ମୈଷାମୁଚ୍ଛେଷି କିଂ ଚନ ରଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୧୩॥

ପ୍ରତିଘ୍ନାନାଃ ସଂ ଧାବନ୍ତୁରଃ ପଶୌରାବାଘ୍ନାନାଃ ।
ଅଘାରିଣୀର୍ବିକେଶ୍ୟା ରୁଦତ୍ୟଃ ପୁରୁଷେ ହତେ ରଦିତେ ଅର୍ତ୍ତଦେ ତବ ॥୧୪॥

ଶୁନ୍ଦତୀରଘରସୋ ରୂପକା ଉତାରୁଦେ ।
ଅନ୍ତଃପାତ୍ରେ ରେରିହତୀଂ ରିଶାଂ ଦୁର୍ଲ୍ଲଭିତୈଷିଣୀମ୍ ।
ସର୍ବାସ୍ତ୍ରା ଅର୍ବୁଦେ ତ୍ୱମମିତ୍ରେଭ୍ୟୋ ଦୃଶେ କୁରୁଦାରାଂଶ୍ଚ ପ୍ର ଦର୍ଶୟ ॥୧୫॥

ଖଡୁରେଽପିଚତ୍-କ୍ରମାଂ ଖର୍ବିକାଂ ଖର୍ବବାସିନୀମ୍ ।
ୟ ଉଦାରା ଅନ୍ତର୍ହିତା ଗନ୍ଧର୍ବାଘରସଶ୍ଚ ଯେ ।
ସର୍ପା ଇତରଜନା ରକ୍ଷାଂସି ॥୧୬॥

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଂଷ୍ଟ୍ରାଞ୍ଜ୍ୟାବଦତଃ କୁମ୍ଭମୁଷ୍ଟା ଅସୃତ୍-ମୁଖାନ୍ ।
ସ୍ୱଭ୍ୟସା ଯେ ଚୋଦ୍-ଭ୍ୟସାଃ ॥୧୭॥

ଉଦ୍ଦେପୟ ତ୍ୱମର୍ବୁଦେଽମିତ୍ରାଶାମମୁଃ ସିଚଃ ।
ଜୟାଂଶ୍ଚ ଜିଷ୍ଣୁଶ୍ଚାମିତ୍ରା ଜୟତାମିନ୍ଦ୍ରମେଦିନୌ ॥୧୮॥

ପ୍ରଲୀନୋ ମୃଦିତଃ ଶୟାଂ ହତୋଽମିତ୍ରୋ ନ୍ୟର୍ବୁଦେ ।
ଅଗ୍ନିଜିହ୍ୱା ଧୂମଶିଖା ଜୟନ୍ତୀର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେନୟା ॥୧୯॥

ତୟାର୍ବୁଦେ ପ୍ରଶୁଭାନାମିନ୍ଦ୍ରୋ ହନ୍ତ ବରଂବରମ୍ ।
ଅମିତ୍ରାଶାଂ ଶତୀପତିର୍ମାମୀଷାଂ ମୋଚି କଶ୍ଚନ ॥୨୦॥

ଉକ୍ରସନ୍ତ ହୃଦୟାନ୍ଧ୍ୟର୍ଯ୍ୟଃ ପ୍ରାଶ ଉଦୀଷତୁ ।
ଶୌଷ୍ଣାସ୍ୟମନୁ ବର୍ତତାମମିତ୍ରାନ୍ନୋତ ମିତ୍ରିଣଃ ॥୨୧॥

ୟେ ଚ ଧୀରା ଯେ ଚାଧୀରାଃ ପରାଞ୍ଜୋ ବଧିରାଶ୍ଚ ଯେ ।
ତମସା ଯେ ଚ ତୁପରା ଅଥୋ ବସ୍ତାଭିବାସିନଃ ।
ସର୍ବାଂସ୍ତ୍ରା ଅର୍ବୁଦେ ତ୍ୱମମିତ୍ରେଭ୍ୟୋ ଦୃଶେ କୁରୁଦାରାଂଶ୍ଚ ପ୍ର ଦର୍ଶୟ ॥୨୨॥

ଅର୍ବୁଦିଶ୍ଚ ତ୍ରିଷନ୍ନିଶ୍ଚାମିତ୍ରାନ୍ନୋ ବି ବିଧ୍ୟତାମ୍ ।
ୟଥୈଷାମିନ୍ଦ୍ର ବୃତ୍ରହନ୍-ହନାମ ଶତୀପତେଽମିତ୍ରାଶାଂ ସହସ୍ରଣଃ ॥୨୩॥

ବନସ୍ଥତୀନ୍ ବାନସ୍ଥତ୍ୟାନୋଷଧୀରୁତ ବୀରୁଧଃ ।
ଗନ୍ଧର୍ବାପ୍ସରସଃ ସର୍ପାନ୍ଦେବାନ୍ପୁଣ୍ୟଜନାନ୍ପିତୃନ୍ ।
ସର୍ବାଂସ୍ତ୍ରା ଅର୍ବୁଦେ ତ୍ୱମମିତ୍ରେଭ୍ୟୋ ଦୃଶେ କୁରୁଦାରାଂଶ୍ଚ ପ୍ର ଦର୍ଶୟ ॥୨୪॥

ଇଶାଂ ବୋ ମରୁତୋ ଦେବ ଆଦିତ୍ୟୋ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତତିଃ ।
ଇଶାଂ ବ ଇନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚାଗ୍ନିଶ୍ଚ ଧାତା ମିତ୍ରଃ ପ୍ରଜାପତିଃ ।
ଇଶାଂ ବ ଋଷୟଶ୍ଚକ୍ରୁରମିତ୍ରେଷୁ ସମୀକ୍ଷୟନ୍ନଦିତେ ଅର୍ବୁଦେ ତବ ॥୨୫॥

ତେଷାଂ ସର୍ବେଷାମୀଶାନା ଉତ୍ତିଷ୍ଠତ ସଂ ନହ୍ୟଧ୍ୱଂ ମିତ୍ରା ଦେବଜନା ଯୁୟମ୍ ।
ଇମଂ ସଂଗ୍ରାମଂ ସଂଜିତ୍ୟ ଯଥାଲୋକଂ ବି ତିଷ୍ଠଧ୍ୱମ୍ ॥୨୬॥

=====

(୧୧|୧୦) ଋଷିଃ - ଭୃଗୁଜିରା । ଛନ୍ଦ - ବିରାଟ୍ ପଥ୍ୟାବୃହତୀ (୧), ତ୍ର୍ୟବସାନା ଷଟ୍ପଦା
ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ଗର୍ଭା ଅତିଜଗତୀ (୨), ବିରାଟ୍ ପ୍ରସ୍ତାରପଞ୍ଜିଃ (୩), ବିରାଟ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪),
ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୫-୭, ୧୦-୧୧, ୧୪-୧୫, ୧୮-୨୦, ୨୩-୨୪, ୨୬), ବିରାଟ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୮),
ପୁରୋବିରାଟ୍ ପୁରସ୍ତାଦ୍ ଜ୍ୟୋତି ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୯), ପଞ୍ଚପଦା ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୧୨),
ଷଟ୍ପଦା ଜଗତୀ (୧୩), ତ୍ର୍ୟବସାନା ଷଟ୍ପଦା କକୁଭ୍ରତ୍ୟନୁଷ୍ଟୁପ୍ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ଗର୍ଭା ଶକ୍ୱରୀ (୧୭),
ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୧୭), ତ୍ରିପଦା ଗାୟତ୍ରୀ (୨୧), ବିରାଟ୍ ପୁରସ୍ତାଦ୍ ବୃହତୀ (୨୨), କକୁପ୍ (୨୫),
ପ୍ରସ୍ତାରପଞ୍ଜିଃ (୨୬) । ଦେବତା - ତ୍ରିଷନ୍ଧିଃ (୧-୨୬)

=====

ଉତ୍ତିଷ୍ଠତ ସଂ ନହ୍ୟଧ୍ୱମୁଦାରାଃ କେତୁଭିଃ ସହ ।
ସର୍ପା ଇତରଜନା ରକ୍ଷାଂସ୍ୟମିତ୍ରାନନୁ ଧାବତ ॥୧॥

ଇଶାଂ ବୋ ବେଦ ରାଜ୍ୟଂ ତ୍ରିଷନ୍ଧେ ଅରୁଣୈଃ କେତୁଭିଃ ସହ ।
ୟେ ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ ଯେ ଦିବି ପୃଥିବ୍ୟାଂ ଯେ ଚ ମାନବାଃ ।
ତ୍ରିଷନ୍ଧେସ୍ତେ ଚେତସି ଦୁର୍ଣ୍ଣାମାନ ଉପାସତାମ୍ ॥୨॥

ଅୟୋମୁଖାଃ ସୁଚୀମୁଖା ଅଥୋ ବିକଙ୍କତୀମୁଖାଃ ।
କ୍ରବ୍ୟାଦୋ ବାତରଂହସ ଆ ସଜନ୍ତୁମିତ୍ରାନ୍-ବଦ୍ରେଣ ତ୍ରିଷନ୍ନିନା ॥୩॥

ଅନ୍ତର୍ଧେହି ଜାତବେଦ ଆଦିତ୍ୟ କୁଶପଂ ବହୁ ।
ତ୍ରିଷନ୍ନେରିୟଂ ସେନା ସୁହିତାୟୁ ମେ ବଶେ ॥୪॥

ଉତ୍ତିଷ୍ଠ ତ୍ୱଂ ଦେବଜନାର୍ତ୍ତଦେ ସେନୟା ସହ ।
ଅୟଂ ବଲିର୍ବ ଆହୁତସ୍ତ୍ରିଷନ୍ନେରାହୁତିଃ ପ୍ରିୟା ॥୫॥

ଶିତିପଦୀ ସଂ ଦ୍ୟତୁ ଶରବ୍ୟେୟଂ ଚତୁଷ୍ପଦୀ ।
କୃତ୍ୟେଽମିତ୍ରେଭ୍ୟୋ ଭବ ତ୍ରିଷନ୍ନେଃ ସହ ସେନୟା ॥୬॥

ଧୂମାକ୍ଷୀ ସଂ ପତତୁ କୃଧୁକର୍ଣ୍ଣୀ ଚ କ୍ରୋଶତୁ ।
ତ୍ରିଷନ୍ନେଃ ସେନୟା ଜିତେ ଅରୁଣାଃ ସନ୍ତ କେତବଃ ॥୭॥

ଅବାୟକ୍ତାଂ ପକ୍ଷିଣୋ ଯେ ବୟଂସ୍ୟନ୍ତରିକ୍ଷେ ଦିବି ଯେ ଚରନ୍ତି ।
ଶ୍ୱାପଦୋ ମକ୍ଷିକାଃ ସଂ ରଭକ୍ତାମାମାଦୋ ଗୃଧ୍ରାଃ କୁଶପେ ରଦକ୍ତାମ୍ ॥୮॥

ୟାମିନ୍ଦ୍ରେଣ ସଂଧ୍ୟାଂ ସମଧତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଣା ଚ ବୃହସ୍ପତେ ।
ତୟାହମିନ୍ଦ୍ରସଂଧୟା ସର୍ବାନ୍ନେବାନିହ ଦୁବ ଇତୋ ଜୟତ ମାମୁତଃ ॥୯॥

ବୃହସ୍ପତିରାଙ୍ଗିରସ ଋଷୟୋ ବ୍ରହ୍ମସଂଶିତାଃ ।
ଅସୁରକ୍ଷୟଶଂ ବଧଂ ତ୍ରିଷନ୍ନିଂ ଦିବ୍ୟାଶ୍ରୟନ୍ ॥୧୦॥

ୟେନାସୌ ଗୁପ୍ତ ଆଦିତ୍ୟ ଉଭାବିନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚ ତିଷ୍ଠତଃ ।
ତ୍ରିଷନ୍ନିଂ ଦେବା ଅଭଜନ୍ତ୍ୱୈଜସେ ଚ ବଲ୍ଲୟ ଚ ॥୧୧॥

ସର୍ବାଂଲ୍ଲୋକାନ୍ତ୍ରସମଜୟନ୍ନେବା ଆହୁତ୍ୟାନୟା ।
ବୃହସ୍ପତିରାଙ୍ଗିରସୋ ବଜ୍ରଂ ଯମସିଞ୍ଚିତାସୁରକ୍ଷୟଶଂ ବଧମ୍ ॥୧୨॥

ବୃହସ୍ପତିରାଜିରସୋ ବଜ୍ରଂ ଯମସିଞ୍ଚିତାସୁରକ୍ଷୟାଂ ବଧମ୍ ।
ତେନାହମମ୍ ସେନାଂ ନି ଲିଖାମି ବୃହସ୍ପତେନିତ୍ରାନ୍ବହନ୍ତ୍ୟାଜସା ॥୧୩॥

ସର୍ବେ ଦେବା ଅତ୍ୟାୟନ୍ତି ଯେ ଅଶ୍ନନ୍ତି ବଷଟ୍ କୃତମ୍ ।
ଇମାଂ ଭୁଷଧୁମାଦୁତିମିତୋ ଜୟତ ମାମୁତଃ ॥୧୪॥

ସର୍ବେ ଦେବା ଅତ୍ୟାୟନ୍ତି ତ୍ରିଷକ୍ଷେରାଦୁତିଃ ପ୍ରିୟା ।
ସଂଧ୍ୟାଂ ମହତୀଂ ରକ୍ଷତ ଯୟାଗ୍ରେ ଅସୁରା ଜିତାଃ ॥୧୫॥

ବାୟୁରମିତ୍ରାଣାମିଷ୍ଟଗ୍ରାଣ୍ୟାଞ୍ଜିତୁ ।
ଇନ୍ଦ୍ର ଏଷାଂ ବାହୁନ୍ପ୍ରତି ଭନକୁ ମା ଶକନ୍ପ୍ରତିଧାମିଷୁମ୍ ।
ଆଦିତ୍ୟ ଏଷାମସ୍ତ୍ରଂ ବି ନାଶୟତୁ ଚନ୍ଦ୍ରମା ଯୁତାମଗତସ୍ୟ ପଞ୍ଚାମ୍ ॥୧୬॥

ୟଦି ପ୍ରେୟୁର୍ଦେବପୁରା ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ମାଣି ଚକ୍ରିରେ ।
ତନୁପାନଂ ପରିପାଶଂ କୃଣ୍ଠାନା ଯଦୁପୋତିରେ ସର୍ବଂ ତଦରସଂ କୃଧି ॥୧୭॥

କ୍ରବ୍ୟାଦାନୁବର୍ତ୍ତୟନ୍-ମୃତ୍ୟୁନା ଚ ପୁରୋହିତମ୍ ।
ତ୍ରିଷକ୍ଷେ ପ୍ରେହି ସେନୟା ଜୟାମିତ୍ରାନ୍ପ୍ର ପଦ୍ୟସ୍ବ ॥୧୮॥

ତ୍ରିଷକ୍ଷେ ତମସା ତୁମମିତ୍ରାନ୍ପରି ବାରୟ ।
ପୃଷଦାଜ୍ୟପ୍ରଶୁଭାନାଂ ମାମୀଷାଂ ମୋତି କଶ୍ଠନ ॥୧୯॥

ଶିତିପଦୀ ସଂ ପତତ୍ତୁମିତ୍ରାଣାମମୁଃ ସିତଃ ।
ମୁହ୍ୟନ୍ତୁଦ୍ୟାମୁଃ ସେନା ଅମିତ୍ରାଣାଂ ନ୍ୟର୍ବୁଦେ ॥୨୦॥

ମୂଢା ଅମିତ୍ରା ନ୍ୟର୍ବୁଦେ ଜହ୍ୟେଷାଂ ବରଂବରମ୍ ।
ଅନୟା ଜହି ସେନୟା ॥୨୧॥

ଯୁଷ୍ଟ କବଚୀ ଯୁଷ୍ଟାକବଚୋଽମିତ୍ରୋ ଯୁଷ୍ଟାଜ୍ଞାନି ।
ଜ୍ୟାପାଶୈଃ କବଚପାଶୈରଜ୍ଞାନାଭିହତଃ ଶୟାମ୍ ॥୨୨॥

ୟୋ ବର୍ମଣୋ ଯୋଃବର୍ମାଣୋ ଅମିତ୍ରା ଯୋ ଚ ବର୍ମଣଃ ।
ସର୍ବାଂସ୍ତ୍ରା ଅର୍ବୁଦେ ହତାଞ୍ଜଳି-ବାନୋଽଦନ୍ତ ଭୂମ୍ୟାମ୍ ॥୨୩॥

ୟୋ ରଥିନୋ ଯୋ ଅରଥା ଅସାଦା ଯୋ ଚ ସାଦିନଃ ।
ସର୍ବାନଦନ୍ତ ତାନ୍-ହତାନ୍-ଶୂଦ୍ରାଃ ଶ୍ୟେନାଃ ପତନ୍ତ୍ରିଣଃ ॥୨୪॥

ସହସ୍ରକୁଶପା ଶେତାମାମିତ୍ରୀ ସେନା ସମରେ ବଧାନାମ୍ ।
ବିବିଜା କକଜାକୃତା ॥୨୫॥

ମର୍ମାବିଧଂ ରୋରୁବତଂ ସୁପର୍ଶ୍ବେରଦନ୍ତ ଦୁଷ୍ଟିତଂ ମୃଦିତଂ ଶୟାନମ୍ ।
ୟ ଇମାଂ ପ୍ରତୀଚୀମାଦୁତିମମିତ୍ରୋ ନୋ ଯୁୟୁସ୍ତତି ॥୨୬॥

ୟାଂ ଦେବା ଅନୁତିଷ୍ଠନ୍ତି ଯୁସ୍ୟା ନାସ୍ତି ବିରାଧନମ୍ ।
ତୟେୟୋ ହନ୍ତୁ ବୃତ୍ରହା ବଜ୍ରେଣ ତ୍ରିଷନ୍ଧିନା ॥୨୭॥

॥ ଇତି ପଞ୍ଚମୋଽନୁବାକଃ ॥

॥ ଇତି ପଞ୍ଚବିଂଶଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଇତି ଏକାଦଶଂ କାଣ୍ଡମ୍ ସମାପ୍ତମ୍ ॥

